

Tisdagen den 1 mars

Kl. 15.00

*Om sysselsättningen vid statistiska centralbyråns Örebrofilial***§ 1 Om sysselsättningen vid statistiska centralbyråns Örebrofilial**

Herr ekonomiministern BOHMAN erhöll ordet för att besvara herr Ericsons i Örebro (s) den 4 februari anmälda fråga, 1976/77:240, och anförde:

Herr talman! Herr Ericson i Örebro har frågat mig vilka möjligheterna är att utnyttja flexibiliteten i statistiska centralbyråns produktion för att under budgetåret 1977/78 ge ökad sysselsättning vid Örebrofilialen.

Jag vill först erinra om att jag i budgetpropositionens bilaga 10 anför, att även om det i och för sig finns behov av en fortsatt utbyggnad av statistiken på vissa områden, är det i nuvarande läge motiverat med återhållsamhet. Regeringen har därför föreslagit riksdagen att statistiska centralbyråns anslag minskas med ungefär 8 milj. kr. för budgetåret 1977/78, jämfört med anslaget för innevarande budgetår.

Den minskning av sysselsättningen vid statistiska centralbyråns Örebrofilial som herr Ericson syftar på i sin fråga är helt kopplad till en planlig avveckling av den personalstyrka som korttidsanställdes i samband med arbetet med 1975 års folk- och bostadsräkning. Avvecklingen kommer att ske under sommaren och hösten 1977. Sammanlagt berörs omkring 200 personer. Huvuddelen av denna personal började sitt arbete vid statistiska centralbyrån successivt under perioden februari–augusti 1976. Det har redan från början varit helt klart mellan statistiska centralbyrån och de anställda att anställningen var att betrakta som tillfällig och att den skulle upphöra under sommaren 1977. Det är således inte – vilket antydes av herr Ericson – fråga om en friställning i vanlig mening utan om ett planligt upphörande av en tidsbegränsad verksamhet.

Det är enligt min mening vanskligt att lösa aktuella sysselsättningsproblem genom en utökad statistikproduktion. Sådan produktion är generellt sett inte av den karaktär och har inte den flexibilitet som krävs av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Den måste planeras noggrant och ges ett innehåll och en utformning, anpassad efter rimliga användarönskemål och behov.

Jag är klart medveten om att situationen på arbetsmarknaden i Örebro är oroande. Särskilt bekymmersam kan den bli för den kvinnliga arbetskraften. Det ankommer emellertid på arbetsmarknadsmyndigheterna att följa läget och att med hjälp av de ökade resurser som ställts till deras förfogande vidta de sysselsättningsstödande åtgärder som läget i Örebroområdet påkallar. Även om – som jag redan framhållit – sta-

Om sysselsättningen vid statistiska centralbyråns Örebrofilial

tistikproduktion i allmänhet inte är ett lämpligt arbetsmarknadspolitiskt instrument, har bland de projekt som ingår i arbetsmarknadsstyrelsens sysselsättningsreserv upptagits vissa projekt vid statistiska centralbyrån i Örebro. Om och i vilken omfattning dessa kan komma att förverkligas, är jag dock för dagen inte beredd att uttala mig om.

Herr ERICSON i Örebro (s):

Herr talman! Jag tackar ekonomiministern för svaret, men tyvärr gav det inga förhoppningar om fler jobb i Örebro.

Bakgrunden till min fråga var beskedet att L M Ericsson avsåg att lägga ned sin fabrik i Örebro. Tillsammans med budgetens neddragning av verksamheten vid statistiska centralbyråns filial i Örebro betyder det att omkring 500 kvinnor i kommunen skulle bli arbetslösa till sommaren.

Efter fackliga påtryckningar undersöker nu L M Ericsson andra möjligheter än nedläggning, men hotet om arbetslöshet för de anställda vid fabriken i Örebro kvarstår.

Samtidigt avskedar SCB 200 s. k. årspersoner i och med att 1975 års folk- och bostadsräkning slutförs vid halvårsskiftet. Eftersom omkring 40 % av dem som arbetar vid FoB 75 är anställda på deltid, rör det sig om väsentligt över 200 personer – de allra flesta kvinnor. Det blir mycket svårt för många av dessa kvinnor att finna nya jobb i Örebroområdet.

Det är naturligtvis olyckligt att SCB tidigare planerade FoB 75 på så sätt att alla dessa hundratals s. k. visstidsanställda måste lämna sina jobb sommaren 1977. Men problemen hade blivit väsentligt mindre om inte vår nya regering i budgeten så hårt bromsat SCB:s verksamhet. Just sommaren 1977 var den olyckligaste tidpunkten för en ytterligare åtstramning av SCB:s aktiviteter.

I fallet SCB är det inte brist på nya angelägna arbetsuppgifter som ligger bakom neddragningen.

Ekonomiministern redovisar stolt att han minskar anslagen till SCB med 8,1 miljoner. Om SCB fått de pengar som begärts hade det blivit jobb åt ytterligare 180 årspersoner, dvs. avsevärt fler än 200 hade sluppit arbetslöshet. Den hårda neddragningen efter FoB 75 hade väsentligt mildrats. Men ekonomiministern ville inte. Man får intrycket att han tänker inleda ett moderat minikorståg mot byråkratin i allmänhet genom att göra över 200 örebroare arbetslösa.

Om viljan finns går det att till hösten släppa fram de angelägna undersökningar som SCB föreslagit. Det gäller exempelvis ett bättre konsumentprisindex, en egnaheimsundersökning, en bostads- och hyresundersökning, förbättringar av arbetsmarknadsstatistiken, yrkes- och utbildningsprognoser, inkomstfördelningsstatistik och bättre kriminalstatistik.

När man ser vilka områden som drabbats av ekonomiministerns sparnit undgår man inte misstanken att han tyckt det vara politiskt olämpligt att ta fram bättre information och bättre fakta kring dessa frågor. En

bättre verklighetsbeskrivning av samhället driver ofta fram reformkrav som är svåra att motstå. Är det därför vår moderata ekonomiminister lägger locket på och sänder hundratals löntagare i Örebro ut i arbetslöshet?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2 Om lönekostnadernas inverkan på exporten

Herr ekonomiministern BOHMAN erhöll ordet för att besvara herr Svenssons i Malmö (vpk) den 9 februari anmälda fråga, 1976/77:245, och anförde:

Herr talman! Herr Svensson i Malmö har frågat mig med vilken rätt regeringen utmålar de svenska arbetarnas löner som orsak till företagens exportproblem.

Den svenska samhällsekonomin har till följd av de senaste årens utveckling ställts inför allvarliga problem. Sverige har ett stort underskott i bytesbalansen. Vi har förlorat marknadsandelar i den internationella handeln. Också på den för importkonkurrens utsatta hemmamarknaden har svensk industri förlorat marknadsandelar. Industriproduktionen har minskat två år i följd. En rad företag och branscher brottas med allvarliga problem. Stora arbetsmarknadspolitiska satsningar har varit nödvändiga för att klara sysselsättningen.

Orsakerna härtill är flera. Den internationella konjunkturen har varit svag. Den svenska exportens sammansättning har varit ogynnsam med hänsyn till konjunkturläget. Ambitionen att trots en svag efterfrågeutveckling i vår omvärld hålla den inhemska efterfrågan och sysselsättningen uppe har också medverkat till att öka underskottet i bytesbalansen. Sverige har dessutom haft en i förhållande till våra viktigaste konkurrentländer ogynnsam kostnadsutveckling, vilket medverkat till förlusterna av marknadsandelar i den internationella handeln. Arbetskraftskostnaderna per producerad enhet inom tillverkningsindustrin har under de senaste två åren ökat med ungefär 20 % i förhållande till ett vägt genomsnitt av de 13 viktigaste OECD-länderna. Ifrågavarande kostnadsökningar beror självfallet inte bara på avtalsmässiga lönehöjningar utan också på ökande skatter och avgifter, löneglidning samt en otillfredsställande produktivitetsutveckling. I förhållande till Västtyskland, till vilket land Sverige är knutet genom samarbetet inom den s. k. valutaormen, har arbetskraftskostnaden per producerad enhet ökat med mer än 30 %.

Till sist vill jag starkt understryka att en regering har inte blott rätt utan också skyldighet att ge en så korrekt bild som möjligt av förutsättningarna för en balanserad samhällsekonomi som tryggar sysselsättning och välbefinnande. Den bilden skulle i dagsläget vara ofullständig och oriktig utan en analys av arbetskraftskostnadernas utveckling och betydelse.

Tisdagen den
1 mars 1977

*Om lönekostnader-
nas inverkan på
exporten*

Med det sagda, herr talman, anser jag mig uttömmande ha besvarat herr Svenssons fråga.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga.

Gösta Bohman har påstått att de svenska lönekostnaderna är orsak till bakslagen för exporten. Han har påstått i årets finansplan att Sverige 1975–1976 förlorade det under åren efter 1970 vunna försprånget gentemot Västtyskland.

Herr Bohmans påståenden saknar grund.

För det första: Hela perioden 1960–1972 steg lönekostnaderna enligt Monthly Labour Review mindre i Sverige än i alla jämförbara länder, USA undar:taget. Försprånget var avsevärt också till Västtyskland. Denna bakgrund tiger herr Bohman om.

För det andra: 12–13 års försprång kan inte uträdas under ett enda år. Det är metodiskt helt felaktigt att använda ett enda år som utgångspunkt för en sådan analys.

För det tredje: Gösta Bohman bygger på Handelsbankens statistik. Men t. o. m. den visar att någon försämrad kostnadsrelation till Västtyskland i verkligheten icke inträffat. 1975 ligger båda länderna kvar på samma relation inbördes som de låg på 1970. Uppgiften för 1975 är Handelsbankens sista konstaterade siffra.

För det fjärde: Herr Bohmans påstående hänför sig helt till den påstådda utvecklingen 1976. Men hans egen statistik – dvs. Handelsbankens – har inga verkliga siffror för utvecklingen 1976. Den har bara en prognos. Herr Bohman döljer alltså för läsaren av finansplanen att det handlar om ett enda år och enbart om en prognos. Han framställer prognossiffran som vore den uttryck för en verklig utveckling. Det menar jag är djupt oriktigt.

För det femte: Herr Bohman förtiger också att det 1975–1976 skedde en sänkning av den svenska valutans effektiva värde med ca 5 %. Detta enligt OECD:s Economic Outlook december 1976, tab. 45. Detta måste ju ha verkat till de svenska företagens fördel. Det måste också räknas in i kalkylen. Men det har uppenbarligen inte passat ekonomiministern att göra så.

För det sjätte: Gösta Bohmans och Handelsbankens påståenden om år 1976 tycks inte finna stöd i statistik från Internationella valutafonden.

För det sjunde: Gösta Bohmans enda jämförelse här sker mellan Sverige och Västtyskland – jag avser hans framställning i finansplanen. Tillika med USA framstår Västtyskland och Sverige efter 1960 som de mest effektiva löne- och pressningsländerna. Man frågar: Är det detta som enligt herr Bohman skall vara mönstret för svensk lönepolitik?

Är det inte dags, herr Bohman, att äntligen be Sveriges lönearbetare om ursäkt för osedvanligt felaktiga och reaktionära påståenden?

§ 3 Om åtgärder för att förebygga utflyttning av industri från Ljusdal

Nr 76

Tisdagen den
1 mars 1977

Herr industriministern ÅSLING erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Måbrinks* (vpk) den 3 februari anmälda fråga, 1976/77:238, dels fru *Mårtenssons* (s) den 17 februari anmälda fråga, 1976/77:273, och anförde:

Herr talman! Mot bakgrund av en uppgift om att Ljusdals Träprodukter avser att flytta en del av sin produktion från Ljusdal till annan kommun har herr *Måbrink* frågat mig om jag kommer att vidta åtgärder för att hindra att man spelar hasard med de anställdas trygghet på det sätt som exemplet visar.

Fru *Mårtensson* har frågat mig om jag är villig att medverka till att Ljusdals Träprodukter kan inrymmas i det planerade industricentret i Ljusdal.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Enligt vad jag inhämtat har produktionen vid Ljusdals Träprodukter på grund av brand måst inhysas på olika verksamhetsställen, bl. a. i Ljusdal och Ytterhogdal. Företaget, som f. n. har åtta verksamhetsställen kring Ljusdal, planerar sedan ett par år tillbaka att lägga samman driften till ett färre antal enheter. Företaget, som expanderar, överväger alternativa lösningar, bl. a. Stiftelsen Industricentras planerade anläggningar i Ljusdal. Jag förutsätter att beslut i frågan kommer att ske under medverkan från de anställda. Frågan om uthyrning av Stiftelsen Industricentras lokaler avgörs av stiftelsens styrelse. Enligt vad jag inhämtat har styrelsen för Stiftelsen Industricentra avslagit en hyresframställning från företaget med hänsyn till att sysselsättningseffekten skulle bli alltför liten. Överläggningar kommer därför att upptas med företaget för att utvärdera företagets förutsättningar att genomföra investeringarna i egen regi.

Herr *MÅBRINK* (vpk):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret.

För att förstå bakgrunden till den fråga som herr *Åsling* nu besvarat vill jag helt kort säga att Ljusdal är en kommun som under en rad av år hänsynslöst utsatts för privatföretagens asociala sysselsättningspolitik. Men även statliga företag som domänverket och SJ har deltagit i denna ansvarslösa politik.

Tydligen skall nu företag som ägs av staten fortsätta denna verksamhet med som resultat en ytterligare försämring av sysselsättningsläget i Ljusdal. Dessutom sker detta utan något som helst samråd med de anställda och deras organisationer. Ej heller har något samråd förekommit med de kommunala myndigheterna.

Sedan en del av det statliga företaget Ljusdals Träprodukters avdelningar härjats av en brand i december förra året beslutade företagsledningen – utan samråd med de anställda och kommunen – att flytta denna tillverkningsenhet till en annan sysselsättningsdrabbad kommun, Ytterhogdal.

Om åtgärder för att förebygga utflyttning av industri från Ljusdal

*Om åtgärder för att
förebygga utflytt-
ning av industri från
Ljusdal*

Efter det att de anställda och deras fackförening tvingat fram en rad förhandlingar har nu företagsledningen gått med på att flyttningen skall vara temporär. Företagsledningens agerande är skandalöst. Det finns nämligen temporära lokaler att tillgå i Ljusdal, dessutom med samma hyresvärd som Ljusdals Träprodukter hyr sina övriga lokaler av. Detta har fackföreningen påvisat, men företagsledningen har vägrat att seriöst pröva dessa möjligheter.

Att privata företag inte tar något som helst socialt ansvar är Ljusdal ett konkret exempel på, men, herr Åsling, ett statligt företag bör väl ändå ta ett sådant ansvar?

Jag vill ställa några kompletterande frågor:

1. Är industriministern beredd medverka till att pröva de temporära lokalalternativ som finns i Ljusdal?

2. Om det ändå blir en temporär flyttning till Ytterhogdal, på vilket sätt tänker industriministern då garantera anställningstryggheten för de arbetare som temporärt får anställning i Ytterhogdal?

Fru MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag vill först tacka industriministern för svaret.

En försöksverksamhet med statliga industricentra i det inre stödområdet påbörjades 1973. Men en försöksverksamhet får inte stelna, och dess stadgar måste omarbetas för att passa dagens arbetsmarknadssituation.

De svårigheter som är förenade med etablering av industriell verksamhet i det inre stödområdet – förstärkta av dagens konjunkurläge – och gällande stadgar som kräver att företag för att få hyra i statliga industricentras lokaler skall nyetablera sig i kommunen kommer att ytterligare förvärra arbetsmarknadssituationen i Ljusdal.

Ljusdals Träprodukter, ett företag inom Statsföretag, som på grund av bl. a. brand, såsom tidigare här har sagts, i dag behöver 3 000 m² lagerlokaler och 3 000 m³ industrilokaler, har ansökt om att få inrymma sig i industricentrets blivande lokaler.

Ett bifall till denna ansökan från Ljusdals Träprodukter – trots att företaget redan finns etablerat i kommunen – skulle göra det möjligt att kontraktera den resterande delen av det planerade centret till in-tresserade företag. Av erfarenhet vet man att företagen självfallet är obero-nägna att binda sig för lokaler om de inte bestämt vet när dessa lokaler blir disponibla.

Den 21 februari tillstyrkte länsstyrelsen lokaliseringsstödet och den 22 februari tillstyrkte Statsföretags dotterbolag Essbo för sin del slutgiltigt denna lösning för Ljusdals Träprodukter.

Ett beslut om uthyrning till Ljusdals Träprodukter skulle givetvis ha åtföljts av en framställning till regeringen om investeringsbeslut för byggandet av ett industricentrum i Ljusdal. Då skulle regeringen ha fått tillfälle att politiskt pröva såväl företagets lokaliseringsansökan som stiftelsens framställning om byggande.

I stadgarnas 1 § står att Stiftelsen Industricentra har till ändamål att i enlighet med de grunder som riksdagen har godkänt och enligt *regeringens direktiv* planera, uppföra ---. Den 24 februari 1977 avskog stiftelsen en hyresframställning från Ljusdals Träprodukter.

Med tanke på det planerade industricentret och dagens aktuella situation vill jag fråga: Har den nuvarande regeringen givit några direktiv som hindrar Ljusdals Träprodukter att komma in i industricentret?

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Det är ju så, fru Mårtensson, att riksdagen har fastlagt de vägledande principerna för Stiftelsen Industricentras verksamhet. Som jag antytt i mitt svar skulle inte en etablering av Ljusdals Träprodukter i industricentret i Ljusdal stå i samklang med de allmänna riktlinjer för industricentra som riksdagen har uttalat sig för. Det är därför Stiftelsen Industricentras styrelse har avböjt förfrågan från Ljusdals Träprodukter, och det är därför vi – som jag anfört i mitt svar – nu har upptagit förhandlingar med företaget om dess förutsättningar att bygga egna industrilokaler i Ljusdal.

Mot den bakgrunden kanske jag inte behöver vidare utveckla den här frågan. Det finns skäl att förmoda att företagets lokalproblem kommer att lösas inom en inte alltför avlägsen framtid.

De beskyllningar som herr Måbrink här riktar mot företagets ledning är allvarliga, och jag tror att de delvis grundar sig på felaktig information. Emellertid är det självklart att sådana omställningar av driften som det här är fråga om måste ske under medverkan från de anställda. Det skall gälla också i statliga företag.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det är allvarliga beskyllningar som jag för fram mot företaget, herr Åsling, men de är riktiga. Och det är inte enbart jag som har riktat de här anklagelserna mot företaget. Det har också fackföreningen och de anställda i Ljusdal gjort. Om jag inte tar alldeles fel har dessutom både socialdemokraternas och vänsterpartiet kommunisternas partiorganisationer riktat samma anklagelser mot företaget.

Herr Åsling svarar emellertid inte på mina två frågor, och jag skall därför upprepa dem; jag tror att inte bara jag utan också befolkningen i Ljusdal önskar svar på dem.

För det första: Är industriministern beredd att medverka till att pröva de temporära lokalalternativ som finns i Ljusdal för att på så sätt förhindra flyttningen till Ytterhogdal?

För det andra: Om detta visar sig inte vara möjligt, på vilket sätt tänker industriministern då garantera anställningstryggheten för de arbetare i Ytterhogdal som temporärt skulle få anställning genom att en del av Ljusdals Träprodukters tillverkning flyttas till Ytterhogdal? Detta är en ganska allvarlig fråga. Hur skall det bli med de 30–35 arbetarna i Ytterhogdal? Vad skall de få för besked? Man har ju sagt att företaget

om en viss tid skall flytta tillbaka tillverknigen till Ljusdal; skall de här arbetarna i Ytterhogdal då ställas utan anställning?

Vad detta statliga företag nu håller på med, det är just att spela hasard med människor i två kommuner som båda är drabbade av sysselsättnings svårigheter.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Herr Måbrink skall nog avvakta den förhandling som sker beträffande lokalproblemen innan han kräver svar på frågorna dels om de temporära lokalerna i Ljusdal, dels om ställningstagandet till den framtida sysselsättningen i Ytterhogdal. Jag tror att man bör låta även statliga företag sköta sina angelägenheter på sedvanligt sätt och inte i kammaren ta upp en debatt om det förvaltarekapsansvar som åvilar en företagsledning.

Jag sade i mitt andra inlägg att samma krav på kontakter med anställda och med kommuner som vi ställer på enskilda företag självfallet också gäller statliga företag. Jag förutsätter alltså att företagsledningen handskas med den här frågan på det sätt som anstår en ansvarsmedveten företagsledning.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag är överens med industriministern om att man skall låta de statliga företagen sköta dessa frågor och att man naturligtvis inte skall ta upp dem i riksdagen, om det går den riktiga vägen. Men i det här fallet har frågan alltså inte skötts på ett riktigt sätt av det statliga företagets ledning, och därför tycker jag att det är på sin plats att man tar upp denna fråga här i riksdagen.

Ett faktum är ju att företaget gick vid sidan om de anställda och vid sidan av kommunen och fattade detta beslut – utan samråd med de anställda, fackföreningen och kommunen. Det var just genom att fackföreningen gick in så hårt som man fick till stånd samråd och en viss diskussion. Men ännu är det ju inte klart om man skall flytta till Ytterhogdal eller inte.

När en företagsledning har skött en fråga på detta sätt, som vi anser vara skandalöst, då tycker jag att man bör ta upp frågan också i riksdagen – och det är därför jag har gjort det.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om ersättningsindustri med anledning av driftinskränkningar vid L M Ericsson

Herr industriministern ÅSLING erhöll ordet för att besvara herr Franzéns (vpk) den 4 februari anmälda fråga, 1976/77:242, och anförde:

Herr talman! Herr Franzén har frågat mig om den senaste tidens ut-

veckling inom L M Ericsson-koncernen kommer att medföra att regeringen kräver att koncernen startar en ersättningsindustri eller om regeringen kommer att vidta andra åtgärder för att skapa sysselsättning åt dem som hotas med avsked från L M Ericsson.

Först vill jag påpeka att L M Ericsson, enligt lagen om medbestämmande i arbetslivet, begärt förhandlingar med de lokala fackliga organisationerna i Olofström och Örebro om anpassning av den framtida verksamheten till beställningsgång och strukturförändringar. Enligt en kommuniké från L M Ericsson torsdagen den 17 februari har primära lokala förhandlingar inletts vid verkstäderna i Olofström och Örebro. Parterna har dock beslutat avvakta resultatet från arbetet i den centrala arbetsgruppen under koncernföretagsnämnden, varför några nya förhandlingsmöten t. v. icke utlysts. Vad som kommer ut av förhandlingarna vet således ingen ännu.

I mitt svar den 19 november 1976 på herr Franzéns interpellation om den svenska kabelindustrin nämnde jag att L M Ericsson utfäst sig att försöka finna arbete inom koncernen åt alla då berörda. Någon ändring i företagets inställning på den punkten känner jag inte till. L M Ericssons ansvar att ta initiativ till ny sysselsättning och produktion vid de eventuellt berörda orterna kvarstår.

Jag vill i fråga om åtgärder från regeringens sida erinra om att regeringen nyligen har lagt fram proposition om tillfällig höjning av bidrag till företagsutbildning i vissa fall. I propositionen föreslås höjt bidrag till företagsutbildning när påtaglig risk för permittering eller avskedande föreligger. Vad detta kan betyda just i L M Ericssons fall är dock ännu för tidigt att bedöma.

Inom den närmaste tiden avser regeringen vidare att för riksdagen lägga fram förslag om industristimulerande åtgärder för att lätta den nuvarande krisen. Om åtgärderna genomförs bör vissa av L M Ericssons problem därmed kunna lösas.

Vad alla de diskussioner och utredningsaktiviteter som L M Ericssons situation har initierat både inom och utanför regeringskansliet slutgiltigt leder fram till är ännu för tidigt att avgöra. Om det visar sig att de åtgärder jag här har nämnt är otillräckliga, kommer regeringen genom olika arbetsmarknads- och regionalpolitiska åtgärder att aktivt verka för att sysselsättningen skall kunna upprätthållas på de aktuella orterna.

Herr FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag får tacka industriministern för svaret, som man med lätthet kan beteckna som "jaså".

Industriministern hänvisar till vad han sade i interpellationsdebatten den 19 november förra året – att L M Ericsson hade utfäst sig att försöka finna arbete inom koncernen för dem som blir utan arbete vid Älvsjöfabriken, som det då gällde.

Vidare betonade industriministern vid det tillfället "samhällets bestämde krav att företag i lägen som detta ser till att det också ges al-

*Om ersättnings-
industri med
anledning av
driftinskränkningar
vid L M Ericsson*

*Om ersättnings-
industri med
anledning av
driftinskränkningar
vid L M Ericsson*

ternativa sysselsättningsmöjligheter. Det är ett bestämt krav, som man i synnerhet bör kunna ställa på koncerner med en rikt diversifierad verksamhet.”

Detta var det klara uttalandet från industriministern den gången. Det är vackra fraser att trösta nu arbetslöshetshotade arbetare och tjänstemän med. Alla vet ju vad som har hänt sedan dessa utfästelser gjordes.

12 000 anställda hotas med korttidsvecka, 500 tjänstemän i Stockholmsområdet hotas med sparken och 750 anställda i Olofström och Örebro är i högsta grad oroliga för sin framtid. Detta är vad industriministerns och L M Ericssons utfästelser är värda. Industriministern tog sig t. o. m. samman och trodde att det på sikt skulle bli en utökad verksamhet med nya arbetstillfällen som följd i Stockholm för L M Ericsson-anställda.

Herr Åsling hänvisar också till en arbetsgrupp som skall analysera konsekvenserna för företag och anställda i den för LM uppkomna situationen. Denna arbetsgrupp har, såvitt jag erfarit, inte erhållit några speciella befogenheter -- befogenheter enligt vilka de anställdas representanter skulle ha vetorätt gentemot företaget beträffande nedläggningar eller inskränkningar. Det skulle i så fall vara enda möjligheten för de anställda att hindra de privatkapitalistiska intressena att lägga ner en viss bit i en stor koncerns diversifierade verksamhet. Ånej, herr Åsling, jag inbillar mig inte att Wallenberg eller andra finanslejon, vare sig de är infödda eller adopterade till privat maktkoncentration, frivilligt skulle avhända sig bestämmanderätten över kapitalplaceringarna.

I en debatt i Kvällsöppet i februari och även i sitt svar i dag hänvisade industriministern till trygghetslagar och medbestämmandelagen. Jag skulle vilja fråga: Vilken av dessa lagar och vad för något i dessa lagar är det som ger arbetare och tjänstemän reella möjligheter att slå vakt om sina jobb?

Industriministern hänvisar också till en tillfällig höjning av bidrag till företagsutbildningen. Jag skulle vilja påstå att den utbildningen får de här arbetarna och tjänstemännen och arbetare och tjänstemän i landet i övrigt betala såsom skattebetalare. Den utbildningen skulle naturligtvis betalas av L M Ericsson och andra kapitalägare.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Herr Franzén gör det lätt för sig genom att isolera det här problemet från hela det komplex som gäller utvecklingen i näringslivet och svensk ekonomi sedd i relation till förhållandena på världsmarknaden. Det är faktiskt så att det finns vissa aktuella svårigheter och det är därför som regeringen har gått in med kraftfulla åtgärder både på arbetsmarknadspolitikens område och inom industripolitiken för att skapa så bra garanti som det över huvud taget är möjligt att göra för anställningstryggheten i L M Ericsson och i andra företag. På det sättet måste man ju arbeta i ett demokratiskt samhälle.

Jag vill också passa på att säga till herr Franzén att regeringen utreder möjligheterna till och konsekvenserna av att tidigarelägga beställningar

från televerket till L M Ericsson. Det är ett arbete som pågår sedan någon vecka. Det finns ingen anledning att ta upp kammarens tid med att redovisa de förhandlingarna här i dag, men jag vill påpeka att det pågår ett sådant arbete.

Jag vill också påpeka att regeringen under februari månad uppdragit åt arbetsmarknadsmyndigheten att se över möjligheterna till kommunala industribeställningar, vilket också kan komma att få viss betydelse för sysselsättningen inom LME-koncernen.

Herr FRANZÉN (vpk):

Herr talman! För att ta det sista först: tidigareläggningar av beställningar från televerket innebär ju inte i realiteten att arbetarna i Örebro och Olofström blir garanterade fortsatt sysselsättning. Vad det möjligen kommer att medverka till är att de 12 000 anställda som hotas av korttidsvecka får sysselsättning.

På min fråga till industriministern om vad trygghetslagar och medbestämmandelagar ger för verktyg åt arbetare och tjänstemän att förhindra att de blir utan jobb fick jag inget svar. Jag hade inte heller väntat mig något i och för sig. Men jag kanske kan få svar på en annan fråga, som gäller något som industriministern hänvisar till i sitt svar, nämligen att regeringen tänker lägga fram ett förslag om industristimulerande åtgärder för att lätta den nuvarande krisen. Jag undrar: Skall skattebetalarna – alltså i huvudsak arbetarna och tjänstemännen – vara de som skall betala även denna stimulans åt det privata kapitalet? Är det arbetare och tjänstemän som, i likhet med vad som gäller företagsutbildningen, skall stå för de här kostnaderna?

Jag skulle vilja påstå att det finns andra former än de som herr Åsling redovisar, exempelvis möjligheten till ett statligt övertagande, som rimligen borde möjliggöra en bättre planering och framför allt – åtminstone – borde kunna sätta stopp för den utflyttning av kapital ur landet som L M och andra privata företag sysselsätter sig med. Den utflyttning av kapital som L M har bedrivit de senaste fem åren har också haft den återverkningen att av en total personalökning på 22 200 personer föll inte mindre än 19 600 på arbetsplatser utanför landets gränser. 88 % av arbetstillfällena hamnade alltså utanför landets gränser!

Förra året gav L M Ericsson genom sin bolagsstämma 112 miljoner i utdelning till aktieägarna och 192 miljoner i gratisaktier. De här pengarna hade kommit bättre till sin rätt om de satsats på löner till dem som gjort utvecklingen möjlig – nämligen arbetarna inom L M Ericsson. Det är genom deras arbete som L M har kunnat ge dessa utdelningar!

Överläggningen var härmed slutad.

Tisdagen den
1 mars 1977

*Om gruvbrytning i
Kaunisvaara*

Herr industriministern ÅSLING erhöll ordet för att besvara herr Hälls (s) den 21 januari anmälda interpellation, 1976/77:83, och anförde:

Herr talman! Herr Häll har frågat mig dels om jag anser att den av statens industriverk utförda utredningen om samhällsekonomiska effekter av gruvdrift i Kaunisvaara är så klar och entydig att den kan utgöra underlag för ett politiskt beslut, dels om jag anser att utredningar av detta slag är vad regeringen behöver för att kunna bedöma framtida industriprojekt.

Den första frågan har givetvis sin bakgrund i de välkända sysselsättningsproblemen i Norrbotten, särskilt i Tornedalen och Pajala kommun.

En redogörelse för Kaunisvaarafrågan har lämnats i årets budgetproposition (bil. 17 s. 101–103). Av redogörelsen framgår bl. a. att denna fråga f. n. är föremål för bedömning av en särskild statlig myndighet, nämnden för statens gruvegendom. Först när nämnden är färdig med sina överväganden kan det bli aktuellt för regeringen att ta ställning. Den av statens industriverk utförda utredningen om samhällsekonomiska effekter av gruvdrift i Kaunisvaara är utförd på uppdrag av nämnden och utgör en del av dess beslutsunderlag.

I redogörelsen för Kaunisvaarafrågan i budgetpropositionen återges industriverkets sammanfattande bedömning, enligt vilken en investering i Kaunisvaaragruvan f. n. ter sig utomordentligt riskfylld från såväl samhällsekonomisk som företagsekonomisk synpunkt. Det positiva samhällsekonomiska nuvärde som möjligen skulle kunna uppnås synes enligt verket sannolikt bli litet, medan det erforderliga subventionsbeloppet torde bli mycket stort. Kaunisvaaragruvan måste därför enligt industriverkets uppfattning f. n. bedömas som ett mindre lämpligt projekt för att skapa sysselsättning i Tornedalen.

Frågan, om industriverkets utredning är så klar och entydig att den kan utgöra underlag för ett politiskt beslut, kan inte besvaras med ett enkelt ja eller nej. Det ligger i sakens natur att utredningsarbete av denna typ är behäftat med betydande osäkerhetsmarginaler. Det gäller sedan för dem som skall fatta beslut att väga samman resultatet med andra faktorer som också måste tillmätas vikt.

Jag är medveten om att kritik har förekommit mot industriverkets utredning. Kritiken går ut på att de samhällsekonomiska liksom de företagsekonomiska plusposterna är tilltagna i underkänt. Man kan naturligtvis alltid ha olika uppfattningar om detaljer i en utredning där ämnets natur gör att osäkerhetsmarginalerna är osedvanligt stora. Man kan givetvis också ha olika meningar om en av de mest avgörande delarna i den företagsekonomiska kalkylen, nämligen den sannolika prisutvecklingen.

Riksdagen uttalade sig i våras som bekant för att beslutsunderlaget beträffande Kaunisvaara borde kompletteras med en offert från LKAB:s sida som klart anger vilka kostnader staten skulle behöva ikläda sig för

att få en gruvbrytning till stånd. Av den i budgetpropositionen lämnade redogörelsen framgår att nämnden för statens gruvegendom har diskuterat frågan med LKAB. Företaget har beräknat kostnaderna för att ta fram en sådan offert till ca 1 milj. kr. och tidsåtgången till ungeför ett år. En offert skulle alltså kunna föreligga först under senare delen av år 1977. Av flera skäl anser LKAB att ett upptagande av drift under inga omständigheter skulle kunna ske i Kaunisvaara före år 1985. Nämnden har – mot bakgrund av sin behandling av frågan under hösten 1976 – kommit till slutsatsen att någon offert av denna typ t. v. inte bör införskaffas från LKAB.

Sedan nu resultatet av industriverkets bedömning föreligger tvingas också regeringen konstatera att det i dag inte finns tillräckliga skäl för att inhämta en offert från LKAB. Regeringen avser alltså inte att f. n. ta några ytterligare initiativ för att få till stånd en gruvbrytning i Kaunisvaara. Jag vill emellertid understryka att det är en bedömning som grundar sig på det beslutsunderlag som finns tillgängligt i dag. Nämnden för statens gruvegendom kommer att fortsätta sitt utredningsarbete. Jag räknar med att nämnden, om skäl för en annan bedömning än den vi tvingas göra i dag visar sig föreligga, aktualiserar frågan på nytt.

Regeringens ansträngningar att lösa Tornedalens sysselsättningsproblem inriktas på andra projekt. Jag vill här bara kort erinra om det pågående arbetet inom Norrbottensdelegationen samt SVETAB/Statsföretag.

Herr Hälls andra fråga är så allmänt hållen att den knappast låter sig besvaras på ett meningsfullt sätt. Kanske ligger i frågans formulering en kritik mot verkets utredning i det nu föreliggande fallet.

För egen del vill jag framhålla att samhällsekonomiska bedömningar alltid innehåller ett stort mått av osäkerhet. Verket har också understrukt detta. Metodiken för samhällsekonomiska kalkyler kan behöva utvecklas och förfinas. Verkets utredning fyller emellertid – med de osäkerhetsfaktorer som följer av sakens natur – de krav man f. n. kan ställa.

Herr HÄLL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation. Anledningen till den var att jag som svar på en tidigare fråga till statsrådet fick löfte om att den samhällsekonomiska utredningen om Kaunisvaaraprojektet skulle komma oss ledamöter till del. Utredningen har nu kommit.

Jag har försökt att sätta mig in i utredningen, och det är sannerligen ingen lätt uppgift. När det dessutom framgick av tidningsuppgifter och, vill jag minnas, även av Norrbottensradion att statsrådet med återopande av denna utredning var beredd att säga nej till gruvbrytning i Kaunisvaara, blev det angeläget för mig att få en närmare redogörelse för statsrådets utvärdering av utredningsresultatet.

Nu framgår det av svaret att något definitivt beslut ännu inte har fattats, och det kan kanske inge vissa förhoppningar.

Det är som jag ser det ändå oroande att det tycks vara nämnden för statens gruvegendom och inte regeringen som skall avgöra om och när frågan om gruvbrytning på nytt skall aktualiseras. Jag drar den slutsatsen av vad herr Åsling anförde i svaret. Han sade: "Regeringen avser alltså inte att f. n. ta några ytterligare initiativ för att få till stånd en gruvbrytning i Kaunisvaara. --- Jag räknar med att nämnden, om skäl för en annan bedömning än den vi tvingas göra i dag visar sig föreligga, aktualiserar frågan på nytt."

I Norrbotten och främst i Pajala är man av den uppfattningen att detta är en fråga där regeringen med kraft måste engagera sig om något skall ske.

Jag vill därmed övergå till att något kommentera utredningen.

Statsrådet säger sig vara medveten om att utredningar av denna typ är behäftade med betydande osäkerhetsmarginaler och att den nu behandlade utredningen dessutom har utsatts för kritik. För mig som lekman förefaller utredningen – och även den tidigare LKAB-utredningen – ha till syfte att avskräcka statsmakterna från att över huvud taget överväga gruvbrytning i Kaunisvaara. Det kan anses vara starka ord, men jag styrks i denna uppfattning bl. a. av den mycket pessimistiska bedömningen av framtida malmpriser.

Enligt industriverkets bedömning blir projektet samhällsekonomiskt olönsamt om malmpriset i framtiden kommer att ligga 9 % under 1975 års prisnivå. När dessutom industriverket anser projektet mindre lämpat för att lösa Tornedalens sysselsättningsproblem förutsätter man alltså betydligt lägre malmpriser för lång tid framåt än enligt 1975 års prisnivå.

Även om man snarast skulle komma i gång med gruvbrytningen kommer inte Kaunisvaaragruvan att kunna leverera malm förrän en bra bit in på 1980-talet. Det borde därför vara malmpriset vid den tidpunkten och 25–30 år framåt i tiden – eftersom det anses vara gruvans livslängd – som blir avgörande för projektets lönsamhet. Man kan därför, anser jag, med fog ställa frågan hur man på industriverket med sådan övertygelse kan utgå från att priserna på malm under Kaunisvaaragruvans hela livslängd kommer att ligga väsentligt under 1975 års priser.

Vidare förekommer det en direkt koppling till NJA och till Stålverk 80. Det förefaller mig som om industriverket redan nu utgår från att utbyggnaden av den metallurgiska kapaciteten vid NJA aldrig skall komma till stånd. Dessa båda saker anser jag vara illavarslande inslag i industriverkets bedömning av de framtida förutsättningarna för en gruvbrytning i Tornedalen.

Vad beträffar sysselsättningen och förutsättningen för att få tillräckligt med lämplig arbetskraft gör utredningen en så snårig bild av detta att jag helt enkelt inte vågar mig på att försöka kommentera den delen. Förhoppningsvis kan herr Åsling ge en närmare belysning av detta problem.

Det torde emellertid vara helt klart att Kaunisvaara ligger i ett av Sveriges svåraste arbetslöshetsområden. Om man inte där kan finna den

arbetskraft som erfordras för en industri av detta slag, vill jag med anledning av herr Åslings avslutande förhoppningar i svaret fråga: Vilket realistiskt alternativ skall man då komma med?

Det är väl känt att LKAB under åren tillbaka och fortfarande rekryterar en stor del av sin arbetskraft från Tornedalen. Duger arbetskraften i den ena gruvan, borde den enligt mitt förstånd även duga i en annan gruva. Är det måhända så att man här är rädd för konkurrensen om arbetskraften? Jag har litet svårt att komma ifrån tanken att detta kan vara en bidragande orsak till den genomgående pessimistiska bedömningen.

Den allt starkare avflyttningen från Pajala och hela Tornedalen är oroande ur många aspekter. Samhällsservicen hotas. Snart kan man förmodligen inte längre få arbetskraft som tar ut den värdefulla skogsråvara som nu utgör en del av underlaget för kustregionens industrier. Även från försvarssynpunkt torde det inge vissa bekymmer att denna del av vårt land hotas att bli öde.

LKAB hävdar i sin utredning att man gått längre i sitt arbete än vad uppörelsen med nämnden för statens gruvegendom avsåg. Industriverket å sin sida tycks anse att LKAB:s investeringskalkyler inte är tillräckligt noggranna.

Detta är sannerligen inte lätt att förstå. Enda sättet att öka säkerheten i kalkylerna torde då vara att en projektering genomförs. Kanske måste man t. o. m. infordra anbud åtminstone på vissa delar av anläggningen för att bilden skall bli helt klar.

Riksdagen uttalade i våras, vilket även nämns i svaret, att utredningarna om Kaunisvaara borde kompletteras med en offert från LKAB. Någonstans i utredningsmaterialet talas det dessutom om alternativa offerter. Tidsåtgången för denna offert har LKAB beräknat till ca ett år och kostnaden till omkring 1 milj. kr. Tyvärr tycks både nämnden för statens gruvegendom och regeringen nu ha den uppfattningen att någon sådan offert åtminstone t. v. inte bör infordras.

Det gör att jag måste ställa en konkret fråga: Skall man tolka detta så att regeringen därmed har gett besked om att man inte vill gå vidare med Kaunisvaaraprojektet? Ett besked på denna punkt är nödvändigt, inte minst för dem som oförtröttligt kämpar för Tornedalens och Pajala kommuns framtid.

Min andra fråga anser statsrådet så allmänt hållen att den inte går att meningsfullt besvara. Ja, kanske är det så – det är inte alltid som det är lättare att fråga än att svara. Nog hade jag emellertid hoppats på att herr Åsling skulle ha tagit litet tid på sig för att ge några synpunkter på frågan.

Det förefaller mig som om vi i vårt samhälle saknar förutsättningar att göra riktiga samhällsekonomiska bedömningar, i vart fall sådana som ger hyggligt begripliga besked. Det är möjligt att de utredningar vi får fram är klara och entydiga för den lilla grupp av experter som har detta som sin speciella arbetsuppgift, men de är sannerligen inte lättförståeliga för lekmän som – jag vågar säga det – herr Åsling och mig. Kan vi

Nr 76

Tisdagen den
1 mars 1977

*Om gruvbrytning i
Kaunisvaara*

Tisdagen den
1 mars 1977

*Om gruvbrytning i
Kaunisvaara*

inte, herr statsråd, bli bättre på det här området? Den här behandlade utredningen är väl ett exempel på vad som kan åstadkommas i den vägen. Jag tror att vi är helt överens om att vi behöver bättre sådant material i framtiden. Herr Åsling har själv i svaret sagt att utredningar av den här typen är och tydligen måste vara behäftade med betydande osäkerhetsmarginaler. Måste det, herr Åsling, vara på det sättet? Innebär inte detta konstaterande en kapitulation inför ett problem? Kan inte herr statsrådet tänka sig att vidta åtgärder som gör det här instrumentet mera verkningsfullt? Om man inte kan det, tycker jag uppriktigt synd om statsråd och andra som tvingas lägga fram förslag och fatta beslut på så svårbedömda underlag.

Låt mig, herr talman, avsluta detta inlägg med den förhoppningen att regeringen inte ger upp frågan om gruvbrytningen i Kaunisvaara. Det är säkerligen välbetänkt och klokt att ta de kostnader och lägga ned det arbete som behövs för att få en klarare bild av förutsättningarna att ta till vara råvarutillgången i Kaunisvaaramalmen och att därigenom i vart fall till väsentlig del rädda jobben åt människor i en annars katastrofhotad del av vårt land.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Jag vill upprepa vad jag sagt i mitt svar, eftersom herr Häll uppenbarligen inte uppfattat meningen i det, nämligen att regeringen inte har för avsikt att f. n. gå vidare med detta Kaunisvaaraprojekt. Herr Häll säger att man inte borde låta nämnden för statens gruvegendom vara det forum som initierar åtgärder utan att regeringen borde göra det själv. Jag vill erinra om att nämnden för statens gruvegendom är det expertforum som skall ha överinseende över statens gruvegendom och alltså är det forum som har de bästa möjligheterna att bedöma förutsättningarna för gruvbrytning. Men om nämnden bedömer att förutsättningarna för Kaunisvaaraprojektet har radikalt förändrats, så är regeringen självfallet beredd att ta upp projektet på nytt och driva det med kraft.

När man bedömer en investering av den här arten – det är fråga om mycket stora summor, mycket stora anspråk på samhällets resurser – kan man inte isolera den frågan från den aktuella marknadssituationen när det gäller malm. Det saknar alltså inte intresse att konstatera att priserna för nyförsäljningar i år av svensk järnmalm med låg fosforhalt, dvs. den malmtyp som Kaunisvaarafyndigheten innehåller, bedöms komma att ligga 5 å 8 % lägre än fjolårets priser, vilka i sin tur låg 10 % under 1975 års nivå, som herr Häll här åberopade. Även om man inte skall dra alltför långtgående slutsatser av dessa uppgifter så visar de i varje fall på ett drastiskt sätt vilken sårbarhet för förändringar av malmpriserna som en investering i järnmalmbrytning i Kaunisvaara har. Jag utgår från att ingen i den här kammaren vill ålägga LKAB att driva en gruva i Kaunisvaara med förluster som allvarligt kan försämra hela företagets lönsamhet, soliditet och likviditet, ja, i realiteten äventyra

LKAB:s möjligheter att leva vidare och utvecklas. LKAB drabbas uppenbarligen – det vet vi – redan i dag av problem i sådana avseenden på grund av den ogynnsamma prisutvecklingen på den malm man bryter i de befintliga gruvorna och malmfälten.

Frågan om hur stort subventionsbelopp som skulle erfordras för att LKAB skulle vara berett att ta upp verksamhet i Kaunisvaaragruvan kan givetvis inte besvaras utan att en konkret investeringskalkyl eller offert föreligger och förhandlingar har slutförts mellan staten och bolaget. Jag kan emellertid erinra om att den av LKAB utförda företagsekonomiska kalkylen, vilken utgått från LKAB:s normala kalkylränta och oförändrade reella malmpriser på 1975 års nivå, gav ett företagsekonomiskt nuvärde – det är nedläggningsarbetena började – på 319 milj. kr. Vid 10 % lägre priser beräknas motsvarande nuvärde till 463 milj. kr. Det rör sig alltså om mycket betydande förluster och mycket tyder på att erforderliga statliga subventioner skulle bli av mycket betydande storlek. Jag vill nämna att kapitalsubventioner i storleksordningen 300–350 milj. kr. motsvarar nuvärdet av en årlig subvention av samma storlek som hela lönekostnaden per nu sysselsatt person i projektet. Skulle priserna på malmen bli fallande på lång sikt kan enligt industriverket det samhällsekonomiska nuvärdet bli starkt negativt.

Av vad jag har sagt här framgår att det f. n. knappast finns skäl som styrker antagandet att 1975 års prisnivå kommer att bestå på sikt; härtill kommer också att avsättningsmöjligheterna för malmen är oklara.

Herr Häll utvecklar sin andra fråga i repliken, och den samhällsekonomiska lönsamheten av projektet är i och för sig ett intressant tema. Enligt de direktiv som industriverket fick skulle man beräkna dessa samhällsekonomiska insatser och värdet av dem samt bedöma vilka insatser som skulle vara rimliga för att skapa en industriell sysselsättning i Pajalaområdet för 200–500 resp. 750–830 personer.

Det är emellertid inte möjligt att generellt uttala sig om vad som är en samhällsekonomiskt rimlig subvention per arbetstillfälle utan anknytning till ett speciellt projekt. Varje projekts samhällsekonomiska resultat bör ligga till grund för bedömningar huruvida en subvention av en viss storlek är rimlig eller ej. Jag förutsätter att herr Häll är överens med mig om det. Om sedan en subvention av denna storleksordning anses acceptabel ur samhällsekonomisk synvinkel kan man naturligtvis inte avgöra med hjälp av en cost-benefitanalys, eftersom denna enbart utgör en del av beslutsunderlaget. Det slutliga ställningstagandet blir naturligtvis också beroende av vilka andra möjligheter att skapa sysselsättningstillfällen som finns. Något objektiva kriterium för huruvida en viss subvention är samhällsekonomiskt rimlig eller inte kan alltså inte formuleras.

Här har man att erkänna att det finns ett bristfälligt underlag för de politiska besluten. Man har bara att utgå från – och det är ju ett icke oväsentligt påpekande – att de samhällsekonomiska möjligheterna att skapa sysselsättning är begränsade och att man genom de givna möj-

ligheterna, inom den samhällsekonomiska ramen, har att göra det bästa möjliga av situationen. Och jag tror för min del att man kan skapa sysselsättning i det här området till väsentligt lägre kostnader inom andra verksamhetsgrenar än den i det här sammanhanget ganska osäkra gruvbrytningen.

Herr HÄLL (s):

Herr talman! Jag har nog klart för mig vilka uppgifterna för nämnden för statens gruvegendom är, men jag har litet svårt att förstå att de skulle på något sätt hindra regeringen att ta initiativ till att starta en sådan här verksamhet, om man skulle bedöma det vara riktigt. Det är ju uppenbart så att det inte finns någonting att erinra mot att brytning kommer i gång. Det finns alltså ingenting i nämndens hittillsvarande ställningstagande som på något sätt förhindrar att man sätter i gång det här jobbet.

Herr Åsling säger i den fortsatta debatten att man naturligtvis inte kan bortse ifrån den nuvarande marknadssituationen för järnmalm. Men nog är vi väl, herr Åsling, överens om att det som skulle kunna komma att produceras i Kaunisvaaragruvan rimligtvis kommer att säljas på den marknad vi då har och till de priser som då gäller.

Det herr Åsling vidare säger om prisnivån grundar sig på den nämnda utredningen. Vi har också läst de dystra prognoserna. Om de är riktiga blir det synd om all gruvbrytning. Men åtminstone för min del är jag klar över att utredningen på väsentliga punkter kan ifrågasättas. Då tycker jag att det är litet fel att stödja sina uttalanden för framtiden på den utredning som vi båda tycks vara ense om har sina allvarliga brister.

Det är alldeles klart att varken jag eller någon annan vill vara med om att ålägga LKAB att bryta till mycket stora förluster. Men jag är också klar över att de flesta av oss menar allvar när vi säger att det inte får bli så att man ödelägger Tornedalen – och det är vad man gör.

Herr Åsling säger: Vi kan säkert skaffa fram sysselsättning. Jag måste säga: Jag har hört det många gånger, och vi är många som ägnat mycken möda åt att verkligen fundera över vad man kan göra. Men för att säga att man skall kunna göra det fordras det att statsrådet ger litet mer anvisningar om vad som i så fall skall göras.

Jag höll på att säga: Gud be vare Norrbottendelegationen, som nu får nästan oöverstigliga arbetsuppgifter. Men jag hoppas ännu mycket starkt på att den också här skall kunna komma fram till någonting – även om den har enormt stora arbetsuppgifter, såvitt jag förstår. Om den sedan har motsvarande resurser, det vet jag inte.

När det gäller den här typen av utredningar och våra instrument för sådana här bedömningar så märker jag att herr Åsling inte vill vara med om att ta några initiativ för att skaffa oss bättre instrument, och det beklagar jag. Jag undrar om vi inte är helt överens om att skall vi fortsätta göra bedömningar med hjälp av sådana utredningar och instrument som vi har exempel på här, då kommer vi fortfarande att vara väldigt handikappade när det gäller att ta ställning till sådana här projekt, som jag

menar kommer att bli allt oftare förekommande i delar av det här landet, speciellt i Norrbotten.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Det är ju ändå så att man i samhällsarbetet måste ha en viss ansvarsfördelning. Och det är ganska uppenbart att när vi ifrån samhällets sida har nämnden för statens gruvegendom så måste man där vara beredd att fortlöpande följa utvecklingen beträffande statens gruvegendomar och ta de initiativ som erfordras. Sedan är det regeringens sak att föreslå de åtgärder som är erforderliga för att genomföra projekt. Jag tror väl egentligen inte att det är någon åsiktsskillnad mellan herr Häll och mig i fråga om denna ansvarsfördelning.

Herr Häll överraskade mig genom att säga att ingenting talar emot att starta projektet. Han har här en benägenhet att isolera Kaunisvaaraprojektet från alla näringspolitiska hänsyn i övrigt. Det är ju ändå så, herr Häll, att vi har ganska knappa resurser för att satsa på att utveckla näringslivet här i landet. Vi är därför tvungna att med största omsorg väga olika projekt mot varandra, och då måste sysselsättningseffekten vara det avgörande. Att i nuvarande läge och med nu känt beslutsunderlag starta en gruva i Kaunisvaara är faktiskt ett av de absolut dyraste och osäkraste instrument man kan ta till.

Det måste vara angeläget att få med i bilden att det är nödvändigt att göra en förutsättningslös analys av var samhällets resurser bäst kommer till nytta när det gäller att skapa sysselsättning i områden som Tornedalen. Vi har valt att mobilisera andra projekt, att använda resurserna för att i första hand skapa sysselsättning inom andra branscher, och jag tror att det är mycket klokt. Vi bör se till att vi inte skapar nya stålverk 80, där resurserna på ett orealistiskt sätt knyts till gigantiska projekt med mycket begränsade marknadsmässiga förutsättningar.

Det är klart, herr Häll, att jag är beredd att medverka till att vi får bättre utredningar som underlag för politiska beslut. Det är självklart att vi alla har intresse av det. Vi skall bara ha klart för oss att vi när det gäller att bedöma de marknadsekonomiska förutsättningarna för olika projekt har begränsade möjligheter att finjustera materialet och att få fram ett beslutsunderlag som till alla delar är så väl utarbetat att man kan säga att siffrorna talar sitt klara och tydliga språk. Till sist blir det ändå alltid en politisk värdering av hur resursfördelningen skall ske som blir avgörande.

Herr HÄLL (s):

Herr talman! När jag sade att ingenting talade emot att starta projektet var det naturligtvis ett litet felaktigt ordval. Jag sade så med tanke på att ingenting hindrar gruvbrytningen som sådan. Ingenting talar för det, men i den här utredningen har dragits fram en rad hinder, både ekonomiska och andra, som tycks vara oöverkomliga.

Herr Åsling sade att Kaunisvaara är ett av de dyraste och osäkraste

Nr 76

Tisdagen den
1 mars 1977

*Om gruvbrytning i
Kaunisvaara*

*Om gruvbrytning i
Kaunisvaara*

projektet. Om man har kommit fram till detta efter att det här projektet har utretts i så många omgångar, då drar jag faktiskt efter herr Åslings förda resonemang den definitiva slutsatsen att det nu är slut med Kaunisvaaraprojektet. Det är bättre att renhårigt säga det än att föra sådana här kringgående resonemang. Jag drar i varje fall den slutsatsen, om inte herr Åsling på sluttampen är vänlig och säger någonting annat som verkligen kan komma att gälla.

Vad sedan gäller påståendet att regeringen inte kan hindras att ta initiativ, så är väl det, herr Åsling, riktigt. Det kan väl ändå inte vara så att nämnden för statens gruvegendom på något sätt har vetorätt i den här frågan? Om regeringen vill och anser det vara en riktig åtgärd att starta Kaunisvaaraprojektet är det naturligtvis fullt möjligt för den att göra det.

Herr Åsling betecknade Kaunisvaaraprojektet som ett gigantiskt projekt och drar paralleller med Stålverk 80. Då undrar jag om det inte är dags att sluta den här debatten. Man kan väl ändå inte dra paralleller mellan projektet som sådana och jämföra t. ex. Stålverk 80, som det en gång kallades, med Kaunisvaaragruvan. Det finner jag ganska häpnadsväckande. Jag kan ha förståelse för att man inte nu klarar av att öppna Kaunisvaaragruvan. Men det är bråttom med nya jobb, herr Åsling. Det är bråttom därför att de förutsättningslösa utredningarnas tid nu måste vara förbi. Annars kommer snart den dag då vi får lov att bara konstatera, att vad vi än vill göra i detta område finns inte längre möjligheterna kvar, eftersom befolkningen har uttunnats så allvarligt och man därför får ta konsekvenserna av att området blir praktiskt taget ödelagt. Och det vore ju det allra tråkigaste slutresultatet av de många ansträngningar som gjorts.

Herr industriministern ÅSLING:

Herr talman! Om man ser till den relativa sysselsättningseffekten och de förutsättningar som vi f. n. har är det uppenbart att Kaunisvaaraprojektet är mycket dyrt – för att inte säga det dyraste som kan igångsättas i den aktuella bygden. Jag menar därför att man rimligtvis måste kunna använda samhällets trots allt begränsade resurser till att säkra sysselsättningen på ett bättre och mera konstruktivt sätt. Och där är herr Häll välkommen med i det arbete som vi nu bedriver i regeringens regi genom Norrbottendelegationen för att skapa alternativa sysselsättningstillfällen i Tornedalen och i Norrbotten i övrigt.

Låt oss få en samling kring de konstruktiva förslag som jag är förvissad om att vi kan mobilisera i Norrbottendelegationens regi. Då kan vi också få både en regional spridning av sysselsättningstillfällena och en branschmässig spridning som gör att man inte är så beroende av världskonjunkturen som man i dag är i Norrbotten, med den stora roll som gruvbrytningen där spelar, och som även innebär att riskmomentet på den norrbottniska arbetsmarknaden är mycket större än på andra håll.

När det sedan gäller Kaunisvaaramalmen på längre sikt är det uppenbart

att den är en malmreserv som vi under ändrade förutsättningar framdeles kan få anledning att på nytt aktualisera en brytning av. Vi skall inte avfärda Kaunisvaaramalmen som för all framtid ointressant. Det är mycket möjligt att vi i framtiden, med andra marknadsförutsättningar för malm och andra internationella förhållanden, på nytt kan få anledning att aktualisera den malmreserven.

Herr HÄLL (s):

Herr talman! Herr Åsling säger att Kaunisvaaraprojektet i dag – som han uttryckte det – är det allra dyraste och äventyrligaste. Ja, såvitt jag förstår är det dessutom det enda projektet. Något annat än förhoppningar om att åtgärder av Norrbottendelegationen och andra skall leda till resultat har heller inte framkommit. Jag har här hälsats välkommen att hjälpa till i det arbetet. Men, herr Åsling, om problemet vore så enkelt att jag kunde hjälpa till att lösa det, så skulle jag gärna göra det. Jag måste dock tyvärr slutgiltigt säga att jag har tolkat herr Åslings besked så, att det för överskådlig tid nu är punkt och slut med planerna för malmbrytningen i Kaunisvaara. Malmen kommer att få ligga där den ligger som en reserv. Det är naturligtvis ett besked som invånarna i Kaunisvaara och områdena däromkring inte är glada åt, men jag är säker på att de värdesätter att de nu ändå har fått ett ordentligt besked.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om utbyggnaden av barnomsorgen

Herr socialministern GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara fru Dahls (s) den 31 januari anmälda interpellation, 1976/77:88, och anförde:

Herr talman! Fru Dahl har frågat mig dels om det aktuella planeringsläget beträffande barnomsorgens utbyggnad, dels om man med utgångspunkt i gällande utbyggnadsplaner kan räkna med att 1976 års riksdagsbeslut om barnomsorgens utbyggnad kommer att nås och, om så inte är fallet, om jag avser att ta några initiativ i syfte att riksdagsbeslutet skall fullföljas.

Låt mig inledningsvis understryka att utbyggnaden av barnomsorgen är av grundläggande betydelse för barnens egen utveckling och stimulans och för att i praktiken möjliggöra en ökad jämställdhet mellan könen. Denna grundsyn var också avgörande för att det i riksdagen blev en så stor uppslutning bakom beslutet om en utbyggnad av barnomsorgen under femårsperioden 1976–1980. Det bör understrykas att uppslutningen även gällde förslaget i propositionen om en allmän målsättning för utbyggnaden inom den närmaste tioårsperioden, som innebar att plats inom barnomsorgen skulle beredas alla barn i förskoleåldern med förvärvsarbete eller studerande föräldrar samt barn med särskilda behov av stöd och stimulans, så att efterfrågan på sådana platser tillgodoses. Som

framgår av regeringsförklaringen har regeringen för avsikt att verka för att riksdagens beslut uppfylls.

Under femårsperioden 1976–1980 skall enligt överenskommelsen med Kommunförbundet 100 000 platser i daghem och 50 000 platser i fritidshem börja byggas. Denna utbyggnad beräknades ske på så sätt att 16 000 daghemsplatser skulle påbörjas år 1976, 18 000 år 1977, 20 000 år 1978, 22 000 år 1979 och 24 000 år 1980. Utbyggnaden av fritidshemmen skulle ske med hälften av nämnda platsantal resp. år. Vidare förutsattes en utbyggnad av familjedaghemmen enligt den bedömning som görs lokalt i varje kommun.

Socialstyrelsen har gjort en sammanställning av de förslag till förskoleplaner för åren 1976–1981 som – delvis innan riksdagen fattade beslut om utbyggnaden – utarbetades under våren 1976 av kommunernas sociala centralnämnder. Sammanställningen visar att det under åren 1977 till 1981 skulle färdigställas sammanlagt ca 65 000 platser i daghem. Med användande av tumregeln att det tar ett år mellan byggstart och färdigställande skulle av dessa 65 000 platser drygt 20 000 platser påbörjas år 1976, 12 700 år 1977, 12 800 år 1978, 11 400 år 1979 och 7 000 år 1980. På socialdepartementets initiativ genomförde socialstyrelsen under juli–augusti 1976 en speciell enkät till samtliga kommuner med förfrågan om kommunernas planerade igångsättning av dag- och fritidshemsplatser under åren 1976 och 1977. Enkäten visade att kommunerna beräknade att börja bygga 27 400 daghemsplatser under år 1976 och 9 400 daghemsplatser under år 1977. Det förhållandet att huvuddelen av nybyggnationen beräknades ske under 1976 hänger givetvis samman med anordningsbidragets slopande vid utgången av år 1976. Att tiden för erhållande av anordningsbidrag senare har förlängts till den 28 februari 1977 har troligen medfört att en viss del av den planerade igångsättningen år 1976 förskjutits till januari–februari 1977.

Sammanfattningsvis visar kommunernas planering för de båda åren 1976 och 1977, vilka av ovannämnda skäl måste ses som en helhet, att närmare 37 000 daghemsplatser planeras börja byggas. Planeringen överstiger således den enligt överenskommelsen beräknade utbyggnaden för de båda åren, vilken som nämnts var 16 000 plus 18 000, dvs. 34 000 daghemsplatser.

För de tre följande åren av utbyggnadsperioden, dvs. åren 1978–1980, finns f. n. inga motsvarande uppgifter om planerat påbörjande. Den redovisade sammanställningen av sociala centralnämndernas förslag till förskoleplaner visar emellertid att kommunerna under denna period planerar att börja bygga endast ungefär hälften av det i överenskommelsen beräknade antalet daghem. Erfarenhetsmässigt brukar alltid långsiktiga planer av detta slag visa en sjunkande tendens mot slutet av planeringsperioden. Enligt min mening bör de nya förskoleplaner som skall upprättas under våren och sommaren 1977 ge ett bättre underlag för en bedömning av utbyggnaden under senare delen av den femåriga utbyggnadsperioden. Jag vill emellertid inte förneka att det underlag som

i dag finns ger anledning till oro beträffande utbyggnaden under den senare delen av femårsperioden. Kommunförbundet har enligt överenskommelsen åtagit sig att verka för att en utbyggnad av barnomsorgen kommer till stånd. Som en förberedelse inför de nya förskoleplaner som nu skall utarbetas kommer jag därför inom kort att ta upp diskussioner med Kommunförbundet om dessa frågor.

Jag har för avsikt att senast i nästa års budgetproposition återkomma med en redovisning av den planerade byggnationen under åren 1978 till 1980.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min interpellation.

Jag skall gärna börja med att framhäva vad jag uppfattar som positivt i svaret, nämligen att den borgerliga regeringen framhåller barnens behov och jämställdhetskravet som skäl till att ställa sig bakom det beslut som 1976 års riksdag fattade på initiativ av den socialdemokratiska regeringen och att verka för att det beslutet fullföljs. Det är naturligtvis också positivt att socialministern erkänner att det finns anledning till oro för om detta beslut skall kunna fullföljas och även meddelar sin avsikt att redovisa planeringsläget.

Som helhet betraktat är jag emellertid mycket missnöjd med svaret, framför allt därför att det ger så tydligt uttryck för att vi inte längre har en regering som med kraft och handlingsförmåga verkar för barnomsorgsutbyggnaden. Det ger också, om man granskar siffrorna närmare, en glättad och ytlig bild av den faktiska situationen, förskönad i förhållande till det verkliga läget ute i kommunerna.

Vi bör ändå erinra oss att beslutet från 1976 om 100 000 platser i daghem och 50 000 platser i fritidshem måste betecknas som en minimimålsättning och en etappmålsättning. Vi vet, inte minst efter vad som har påpekats från fackligt håll, att behovet är oändligt mycket större, redan om vi vill tillgodose bara det som gäller de föräldrar som nu förvärvsarbetar. Vi vet att det finns mellan 400 000 och 500 000 förskolebarn med förvärvsarbetande föräldrar och ungefär lika många låg- och mellanstadiebarn med förvärvsarbetande föräldrar. Till detta antal skall läggas barn med särskilda behov. Vi bör även ta hänsyn till de föräldrar som skulle förvärvsarbete om daghemsplatserna räckte.

Bakom de här siffrorna, som genom sin storlek kan verka bedövande, döljer sig en social verklighet som borde uppröra oss och som vi aldrig borde tillåta oss att glömma. Det är framför allt barn som inte har det bra så länge som samhällets barnomsorg inte räcker till. Det är barn med särskilda behov och barn med behov av bättre kamratkontakt, som inte kan få de behoven tillgodosedda. Det är barn som är hemma med en förälder, som egentligen inte vill vara hemma och som vantrivs med sin situation. Det är barn som har en dålig och osäker tillsyn därför att föräldrarna inte klarar att ordna det så bra för barnen som de skulle

vilja, barn som tvingas byta vårdare och miljö ofta. Det är barn i familjer med dålig ekonomi därför att de måste avstå från den ena förälderns inkomst eller har höga kostnader för privat barntillsyn. Det är barn i familjer där familjelivet påverkas mycket negativt därför att föräldrarna tvingas jobba i skift och på nätterna därför att barntillsynen inte fungerat. Det finns naturligtvis också bakom dessa siffror många föräldrar som inte har det bra därför att de lever under påtvingade livsformer, som de inte trivs med, och i ångest för sina barn som de vet inte har det så bra som de skulle önska.

Jag undrar om socialministern kan föreställa sig den känsla av övergivenhet och desperation som de föräldrar känner som upplever, att ingen verkligt genomgripande förändring inträffar, och som tycker att ingen från samhällets sida bryr sig om att deras barn skall ha det bra eller att de själva nästan sliter ut sig för att klara familjesituationen.

Det är mot den här bakgrunden självklart att varje regering måste betrakta utbyggnaden av barnomsorgen som en central uppgift. Det är en fråga där man ständigt måste bevaka och driva på utvecklingen. Den förpliktelsen har man alldeles oavsett vad man personligen eller partiet tycker om t. ex. daghem som vårdform för barnen därför att vi har riksdagsbeslutet som förpliktigar och vi har alla de hundratusen familjer som behöver och vill ha det här stödet och vi anser ju att de själva skall få välja sin livsform. Det är, vilket vi inte får glömma bort, tyvärr så att det inte på länge än är fråga om att bygga daghem för att fler kvinnor skall kunna gå ut i förvärvslivet utan för att tillgodose behovet hos de familjer där föräldrarna redan förvärsarbetar men inte har barntillsynen ordnad.

Därför är det verkligen ett minimikrav att beslutet om 100 000 daghemsplatser och 50 000 fritidshemsplatser fullföljs. Den ambitionen borde t. o. m. höjas. Vi socialdemokrater har också i samband med att beslutet togs deklarerat att vi för vår del mycket noga kommer att följa utvecklingen. Vi har därför självfallet tagit upp frågan i en partimotion till årets riksdag och vi räknar med att den motionen kommer att bifallas. Vi kan inte tänka oss att man skall se negativt på den.

Hur är då situationen i dag? Här har socialministern redovisat siffror som tagits fram av den gamla regeringen före valet, något som alltså tyder på att nya siffror har regeringen inte orkat ta fram. Vid en analys av de siffrorna tyder allt på att det är fråga om en tillfällig topp i daghemsutbyggnaden under 1976, att den snabbt kommer att gå ned och att programmet alltså inte kommer att kunna fullföljas.

Om man sedan besvärar sig med att gå till socialstyrelsen och fråga vad den faktiska igångsättningen var under 1976 – för det går att få fram sådana uppgifter – finner man att planerna inte alls har hållits. Man kan t. ex. se på hur mycket anordningsbidrag som har beviljats. Även om man lägger ihop anordningsbidrag för både fritidshem, daghem och deltidförskolan, kommer man inte upp i en högre siffra än 22 656. Den siffran måste alltså reduceras för att man skall få fram enbart antalet

daghemsplatser att jämföra med det här redovisade planerade antalet på drygt 27 000. Bara det tyder på att vi är mycket långt ifrån målet redan under det första året.

Man måste dessutom ta med sådana faktorer – som det också finns siffror på – som att daghemsutbyggnaden är mycket ojämn över landet och att de kommuner som redan tidigare var sämst tillgodosedda också nu har den lägsta takten i utbyggnaden, medan de kommuner som redan tidigare var ambitiösa har en hög takt i utbyggnaden.

En annan sak som man borde besvära sig med att analysera är att det här inte är något nettotillskott. Samtidigt som det byggs nya daghem har gamla nedslitna daghem lagts ned. Och vi ökar kraven på personaltätthet, minskar barngrupper och vill gå vidare med det. Skall man ta hänsyn till detta och räkna med nettotillskottet, kommer man till ännu mer deprimerande siffror.

Det finns andra saker som också borde vara alarmerande, t. ex. den kraftiga kostnadsfördyring i produktionen som har skett. Det finns exempel på kostnadsfördyringar från 35 och upp till 50 % bara på något halvårs tid. Det tyder på att här finns behov av att man ökar stödet till kommunerna eller att man måste gå in med prisreglerande åtgärder därför att man kan misstänka en spekulation i daghemsbyggandet som trissar upp priserna och ökar kommunernas kostnader i onödan.

På fritidshemssidan är situationen ännu mer deprimerande, och det är helt klart att utbyggnaden där är långt ifrån till fyllest.

Den här alarmerande situationen borde ha lett till ständiga aktiviteter från regeringens sida; en noggrann redovisning och alarm i budgetpropositionen; överläggningar i regeringen, med kommuner, med socialstyrelsen, med Kommunförbundet; aktiviteter i partierna riktade till de egna kommunalmännen för att dessa skall driva de här frågorna så som vi socialdemokrater har gjort. Men socialministern har inte precis profilerat sig som pådrivande och aktiv i dessa frågor och inte regeringen som helhet heller. Det som nu antyds i svaret är otillräckligt, och det borde dessutom ha gjorts långt tidigare.

Per Ahlmark avslöjade i fredags i Rapport någonting som jag tyckte var mycket upprörande. Han höll ett bra tal under fredagen och sade att daghemmen behöver byggas ut, men i Rapport talade han också om att regeringen ännu inte har haft någon gemensam diskussion om åtgärder för att skynda på daghemsutbyggnaden. Detta påstående får ju Per Ahlmark själv stå för, men om det verkligen är sant tycker jag att han kunde ha gjort en större insats för att driva på daghemsutbyggnaden genom att se till att de här frågorna hade tagits upp till gemensam diskussion i regeringen än genom att bara hålla tal.

Jag måste, herr talman, sluta mitt anförande med att säga att jag är mycket missnöjd med det svar jag har fått. Det har inte lugnat vare sig mig eller de föräldrar som är direkt berörda av situationen. Jag vill därför ställa några frågor till socialministern:

1. Tror socialministern fortfarande att målet 100 000 daghemsplatser

och 50 000 fritidshemsplatser inom fem år, och full behovstäckning inom tio år, skall kunna fullföljas?

2. Är det riktigt att regeringen ännu inte har haft någon gemensam överläggning om erforderliga åtgärder? Jag skulle vara tacksam, om Per Ahlmarks uppgift i det här fallet vore felaktig.

3. Varför har socialministern inte tidigare tagit något initiativ i frågan utan väntat så länge?

4. Har ni varit lika aktiva internt med rekommendationer till era egna kommunalmän att prioritera de här frågorna ute i kommunerna som vi har varit?

5. Vad vill socialministern göra för att motverka kostnadsfördyringen i produktionen av daghemmen?

6. Finns det några andra konkreta åtgärder som socialministern kan ange såsom tecken på att det har förekommit ett konstruktivt tänkande i regeringen i de här frågorna?

7. Är socialministern beredd att i dag göra ett klart och tydligt uttalande, riktat till kommuner och andra berörda, med maning till dem att driva på de här frågorna bättre?

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag hade inte alls räknat med att fru Dahl skulle vara nöjd med svaret. Men samtidigt måste jag säga att det anförande som fru Dahl nu har hållit är en svidande kritik inte bara mot den gamla regeringen utan också mot fru Dahls eget arbete under de år då fru Dahl har varit i riksdagen! Det är ju rätt intressant.

Jag skall först konstatera att vi var överens om det beslut vi fattade här i riksdagen. Vi har således klart gett uttryck för att vi skall medverka till att det beslutet kommer att följas upp, men det är kommunerna som har ansvaret för detta. Det uttalande vi gjorde gemensamt och som både fru Dahl och jag var med om byggde på denna målsättning och på överenskommelsen mellan regeringen och Kommunförbundet, och det innebar att staten skulle bidra med ökade satsningar.

Sedan vill jag påpeka att den kritik som fru Dahl riktar mot kommunerna inte är fullt berättigad. Jag har sagt att jag hyser en viss oro för den senare delen av femårsperioden, men under de två år som det nu först gäller ligger kommunerna i nivå med den överenskommelse som har träffats.

Här säger fru Dahl att regeringen eller socialministern inte har ansträngt sig för att ta fram några nya siffror eller inte har orkat göra det. Men de siffror som finns att ta fram har jag redan, och jag skall tala om för fru Dahl att under år 1976, som fru Dahl framhöll, har anordningsbidrag beviljats för drygt 22 000 platser i daghem och fritidshem. Under januari och februari detta år har ytterligare anordningsbidrag beviljats för 13 000 platser i familje- och fritidshem, och därutöver har socialstyrelsen ansökningar inne för åtskilliga tusen platser vilka kommer att beviljas under mars. Om man tar hänsyn till att vissa kommuner inte

söker de här statsbidragen förrän efter det att de har börjat bygga, tyder dessa uppgifter på att kommunernas planer också kommer att infrias i verkligheten i vad gäller de två första frågorna.

Vi skriver den 1 mars 1977 i dag, och under den tid som hittills har gått sedan beslutet fattades har kommunerna enligt min mening följt det. Jag tycker att fru Dahl kan vänta med kritiken till utgången av 1977. Då får vi se resultatet från de två första åren.

När det gäller de tre senare åren har jag meddelat här att jag har tagit kontakt med Kommunförbundet för att med dess representanter diskutera när socialstyrelsen får in ett nytt material från kommunerna. Det man hittills har arbetat med är ju ett äldre material, och om den tidigare regeringen suttit kvar hade inte heller den haft något annat material att arbeta med. Jag vet inte om fru Dahl har några speciella vägar att gå för att få fram material som kan vara objektivt och ge ett mera allsidigt resultat.

Herr talman! Med detta har jag velat tillbakavisa en del av den kritik som fru Dahl fört fram.

Sedan ställde fru Dahl en hel del frågor; jag hann inte anteckna alla som kom. Såväl jag som de övriga i regeringen är emellertid lika intresserade som fru Dahl av att det beslut som riksdagen har fattat skall följas upp, och det kommer vi att arbeta för. Men om vi har haft interna överläggningar om detta i regeringen eller inte är något som jag inte har anledning att redovisa från denna talarstol.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Först till frågan om den svidande kritiken mot den tidigare regeringen, mot mitt parti och mot mitt eget misslyckande! Det är i och för sig ynkligt att ta upp en sådan diskussion för att sprida dimridåer kring de nuvarande förhållandena. Men jag erkänner gärna att under en lång period under 1950- och 1960-talen missköttes barnomsorgsfrågorna av samtliga partier. Det enda parti som ställde upp för att driva de här frågorna var ändå det socialdemokratiska partiet. Som socialministern vet var det bl. a. efter en motion av mig i riksdagen och till vår partikongress som den socialdemokratiska regeringen tog fram det förslag som vi fattade beslut om här i riksdagen för ett år sedan. Jag är av den uppfattningen att det var först då som något avgörande positivt hände – och det skulle aldrig ha hänt om vi hade haft en borgerlig regering redan då.

Socialministern skall inte heller försöka frisera verkligheten. Jag har precis samma tabeller som socialministern över antalet beviljade anordningsbidrag under 1976 och 1977. Även om man räknar med det som tillkommer under januari och februari, kommer man icke upp i de siffror som var uppsatta som ett mål för 1976, trots att anordningsbidragen omfattar inte bara daghem utan även fritidshem och deltidsgupper i barnstugor. Siffermaterialet är helt övertygande på den punkten.

Det skulle inge mycket större trygghet för alla de föräldrar och politiker

*Om utbyggnaden av
barnomsorgen*

som är oroade av situationen, om socialministern ville redovisa det verkliga läget och inte en förskönad bild av verkligheten. En faktisk redovisning visar att man tar allvarligt på dessa frågor och inte försöker blunda för verkligheten.

Jag tänker inte vänta med vare sig diskussion eller kritik eller krav på initiativ ett helt år till, när vi redan nu har så många och tydliga tecken på att utvecklingen inte sker i den takt som vi har skäl att kräva. Det är ytterst oroande att socialministern säger att vi får vänta ett år till med ställningstagandet.

Om socialministern hade något positivt att meddela om vad som har gjorts inom regeringen, skulle han ju gärna redovisa det här. Nu har socialministern inte något sådant att meddela, och då vill han inte svara på frågor och inte redovisa regeringsarbetet.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Först vill jag säga till fru Dahl att enligt planerna skulle det igångsättas 52 000 platser i daghem och fritidshem under 1976/77. Vi har den 1 mars i dag, fru Dahl, och jag har sagt att vi först i slutet av året kan bedöma om kommunerna har följt dessa planer. Det finns i dag ingenting som säger att kommunerna inte skulle följa vad som finns i överenskommelsen för 1976/77. Regeringen beslöt i höstas att förlänga tiden för erhållande av anordningsbidrag från den sista december till den sista februari för att vi skulle få bättre fart på byggandet. Det fanns vissa problem som gjorde att kommunerna vid det tillfället inte kunde komma i gång med detta byggande. Huruvida fru Dahl betraktar det som ett positivt inslag spelar ju mindre roll i detta sammanhang.

Sedan vill jag fråga: Är fru Dahl i dag ute efter en annan målsättning och menar att det beslut som vi var eniga om här för ett år sedan var fel? Jag har utgått ifrån att vi på allt sätt skall anstränga oss för att genomföra detta beslut som riksdagen enhälligt fattade om 100 000 platser i daghem och 50 000 platser i fritidshem. Det är också den målsättning som vi har, och det är därför som vi nu kommer att diskutera med Kommunförbundet. Vi kan inte förrän vi får de nya, aktuella siffrorna från kommunerna riktigt avgöra hur långt man har kommit med byggnationen i dag.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Om den sammanlagda målsättningen för daghem och fritidshem under 1976 skulle ha tillgodosetts, skulle det ha beviljats anordningsbidrag för 35 000 platser. Nu beviljades anordningsbidrag för 22 000 platser, och däri ingår även platser för deltidsgupper i barnstuga.

Planeringsläget innebär att kommunerna planerar 9 000 platser i daghem och 3 400 platser i fritidshem för 1977. Hur skall man med det kunna uppnå ett sammanlagt resultat av 52 000 platser i daghem och fritidshem under dessa två år? Det är ju fullständigt omöjligt, och det tror jag att socialministern också inser.

Jag upprepar: Det är verkligen oroväckande att socialministern försöker försköna verkligheten i stället för att som en rejäl karl säga: Det här är verkligen oroande – vi måste ta krafttag.

Jag vill också upprepa att det inte är nettotillskott som det här är fråga om. Man måste räkna bort nedlagda, förslitna gamla daghem som läggs ner och platser som man förlorar om man vill öka personaltätheten och minska barngrupperna. Och ni har ju sagt från ert håll att ni ämnar göra det. Vi anser också att det är ett angeläget krav att förstärka daghemmens kvalitet.

Till frågan om 1976 års beslut: Inte bara jag utan mitt parti deklarerade att det här var en minimimålsättning. Den viktigaste målsättningen är, som också socialministern har understrukt, full behovstäckning inom tio år, och det är ett behov som är flera gånger större. Det var många som sade det i riksdagsdebatten 1976. Målsättningen 100 000 platser i daghem och 50 000 platser i fritidshem var ju beräknad med utgångspunkt i vad man bedömde som möjligt att få fram under den här tiden. Det sades tydligt och klart att det faktiska behovet är väsentligt mycket större.

Det sades också ifrån att det uppskattade behovet i kommunernas förskoleplaner sannolikt var alldeles för lågt. Mycken saklig kritik framfördes mot de beräkningsmetoder som kommunerna använder för att uppskatta behovet. Det sades också att det var sannolikt att i takt med att barnomsorgen byggs ut kommer behovet att explodera, därför att föräldrarna då äntligen ser att de har en möjlighet att få daghemsplats och ger till känna sitt behov i större utsträckning än de hittills har gjort.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Om vi skall diskutera 1976 års nivå, fru Dahl, så var det den 8 oktober 1976 som den nya regeringen trädde till, och om resultatet i fråga om utbyggnaden 1976 är så dåligt som fru Dahl vill påstå faller huvuddelen av ansvaret för det på den gamla regeringen. Fru Dahl hade ju haft möjlighet att ta en liten diskussion om de här problemen med dåvarande socialministern antingen här i kammaren eller i enrum.

Sedan förstår jag att fru Dahl har varit så fixerad vid den kritik som hon skulle rikta mot mig att hon inte ordentligt läst de siffror som finns redovisade i mitt svar eller hört vad jag har sagt. Jag har sagt att jag ser med oro på utvecklingen under den senare delen av femårsperioden. Det är det som gör att jag om någon vecka skall sammanträffa med representanter för Kommunförbundet för att diskutera de här problemen, och det är därför som vi behöver ett korrekt sifferunderlag. Det är riktigt att det statistiska underlaget för kommunernas planering har diskuterats. Vissa deltidsarbetande liksom många kvinnor som önskar förvärvsarbete men inte kan göra det på grund av bristen på barnomsorg faller utanför statistiken. Jag är medveten om det.

På den fråga som fru Dahl ställde i sitt första anförande, om jag kan föreställa mig den situation som föräldrar befinner sig i när de känner att ingen bryr sig om dem, vill jag svara: Ja, fru Dahl, det kan jag!

*Om utbyggnaden av
barnomsorgen*

Men bristen på daghemsplatser är inte någonting som uppstått under de fem månader som vi har haft regeringsansvaret. Det är ju en eftersläpning sedan lång tid tillbaka. För ett antal år sedan var det skattestopp, och kommunerna hade inte möjligheter att bygga ut daghemmen. Det var en av orsakerna till eftersläpningen. Problemen kan vi vara överens om, men vi får dela ansvaret.

Än en gång, fru Dahl: Det vi har diskuterat och fattat beslut om är 100 000 daghemsplatser fram till 1980, och det är vår strävan att hålla en sådan utbyggnadstakt att vi kan uppnå det målet.

Herr talmannen anmälde att fru Dahl anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag vill gärna kommentera det svar som fru Dahl fått på sin interpellation om barnomsorgens utbyggnad. Liksom fru Dahl känner jag oro inför den nedåtgående utbyggnadstakt när det gäller daghem och fritidshem som man kan konstatera. Men det gör inte socialministern trots att han konstaterar att kommunerna bara planerar att färdigställa 9 400 daghemsplatser under 1977. Socialministern tycks mena att det inte gör någonting att kommunerna inte bygger mer än drygt 9 000 platser under 1977, eftersom utbyggnaden var så stor under 1976. Men jag tycker att trenden är oroande. Det finns ett klart samband mellan att anordningsbidragen försvinner, eller försvann som de gjorde i går, och denna nedgång i planeringen av barnstugor.

Det inser också socialministern, som säger i svaret: "Det förhållandet att huvuddelen av nybyggnationen beräknades ske under 1976 hänger givetvis samman med anordningsbidragets slopande -- --." Effekten av att man tar bort detta bidrag från kommunerna har blivit en nedgång i utbyggnaden. Därför måste kommunerna även i fortsättningen få det förhöjda bidraget. Det har vänsterpartiet kommunisterna också föreslagit när de första siffrorna på den här nedgången kom.

Litet oro hyser i alla fall socialministern för de sista tre åren i planperioden. Bara hälften av vad kommunerna lovat i överenskommelsen planerar de att bygga, men också inför dessa skrämmande perspektiv står socialministern i total avsaknad av initiativ och helt åtgärdslös. Så här kan det bara inte få fortsätta! Föräldrar och barn skall inte behöva sväva i ovisshet om huruvida de kommer att få daghemsplats eller inte.

Det finns, menar jag, ett grundläggande fel i hela hanteringen av barnomsorgsutbyggnaden som den föregående regeringen och Birgitta Dahl lika väl som den nuvarande regeringen vägrar att inse. Det felet ligger i att fortfarande föreligger det ingen som helst skyldighet för kommunerna att bygga bort daghemsbristen eller bristen på fritidshemsplatser. Vad kommunerna har skyldighet till är att redovisa ett behov av daghem och fritidshem till socialstyrelsen i de s. k. förskoleplanerna – alltså bara redovisa, inte bygga! Det är kommunerna själva som bestämmer både servicenivån och utbyggnadstakten eller, som det heter i ett dagsfärskt

protokoll från Huddinge kommun: "Barnomsorgsplanen redovisar möjligheterna till utbyggnad med hänsyn tagen till ekonomiska, personella och andra resurser."

Kommunen har alltså inte möjlighet att utgå från alla barns behov av daghemsplats. Och den senaste förskoleplan som Huddinge kommun lagt fram visar att det i dag fattas 6 232 platser, och 1980 kommer det att fattas 6 000 platser. Så ser situationen ut – och den är säkerligen inte unik för den här kommunen!

I många år har den tidigare regeringen sagt att man måste kunna lita på kommunerna i denna fråga. Man har trott på kommunernas goda vilja att bygga bort bristen på daghem och fritidshem. Det finns tyvärr ganska många exempel på att den viljan saknas. Och även om viljan skulle finnas så fattas det pengar i kommunerna för att förverkliga önskemålen och kunna satsa på en omfattande utbyggnad. De åtgärder som borde ha varit självklara för den gamla regeringen och som borde vara det för den nuvarande är följande – och det är givetvis åtgärder som också vänsterpartiet kommunisterna har föreslagit: Dels måste man lagstifta om barnomsorgen, så att kommunerna blir lagligt skyldiga att bygga ut barnomsorgen så att alla barn får plats. Dels måste kommunerna få ekonomisk täckning genom statsbidrag för hela barnomsorgsverksamheten.

Inte förrän dessa två helt nödvändiga åtgärder har vidtagits kan föräldrar och barn räkna med att kommunerna på allvar får både viljan och ekonomin att bygga bort bristen på daghem och fritidshem.

Jag vill sluta med att fråga socialministern om han, mot bakgrund av den här oroväckande nedgången i utbyggnaden, har för avsikt att vidta några som helst åtgärder och i så fall vilka.

Sedan tycker jag att det är intressant att höra fru Dahl, som nu tycks vara beredd att höja ambitionsnivån när det gäller utbyggnader. Vänsterpartiet kommunisterna anförde redan inför överenskommelsen om att 100 000 daghemsplatser skulle byggas på fem år att det inte var tillräckligt när det 1975 fattades 450 000 platser. Därför föreslog och föreslår fortfarande vänsterpartiet kommunisterna en mycket högre utbyggnadstakt, nämligen 50 000 platser per år. Är fru Dahl kanske inne på samma linje som vänsterpartiet kommunisterna, nämligen att alla barn skall ha plats på daghem, därför att alla barn behöver det?

Dessutom vill fru Dahl – och det noterar jag också som positivt – öka stödet till kommunerna. Det är ett gammalt vpk-krav också det. Det är glädjande att fru Dahl har ett så positivt intresse för vänsterpartiet kommunisternas krav. Jag förutsätter att fru Dahl kommer att stödja de motioner från vänsterpartiet kommunisterna som tar upp dessa frågor, när vi röstar om dem här i kammaren.

Till sist vill jag konstatera att fru Dahl precis som socialministern använde väldigt många ord men inte kom fram till några konkreta förslag. Hon skällde – med rätta, kan man väl säga – på socialministern för

*Om utbyggnaden av
barnomsorgen*

att han inte vidtagit några åtgärder, men jag efterlyser konkreta förslag även från fru Dahl i denna fråga.

Herr WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag tycker Birgitta Dahl är värd en eloge för sitt långvariga engagemang för ett ökat daghemsbyggande. Men hon har alltid stött den socialdemokratiska regeringens daghemspolitik, och den är sannernigen inte mycket att yvas över. Det är under den socialdemokratiska regeringen vi hamnat i dagens situation, med tusentals förtvivlade småbarnsföräldrar i kö.

Daghemsfrågan är på flera sätt en jämlikhetsfråga.

För det första är daghem bra och stimulerande för barnen. Det är visat av forskningen, och jag tror att nästan varje förälder som har barn på dagis har sett hur positivt barnen själva upplever daghemmet. För att alla barn skall få del av den stimulansen behövs en kraftig utbyggnad av daghemmen – och jag menar då inte familjedaghemmen.

För det andra är bra barntillsyn en förutsättning för att både män och kvinnor skall kunna ta ansvar för sin egen försörjning och göra en för dem själva tillfredsställande insats i arbetslivet.

För det tredje är det en fråga om ekonomisk jämlikhet att alla barn får daghemsplats, för den majoritet som i dag inte får daghemsplats tvingas ofta söka sig till långt dyrare tillsynsformer.

För det fjärde riskerar vi på grund av daghemsbristen att få segregerade daghem. Låt mig ta min egen kommun, Stockholm, som exempel. Där är köerna långa. Av de barn som fick plats i höstas i Stockholm kom hela 78 % in tack vara förtur. Bara 12 % kom in på kötid. Detta innebär att på många daghem bara de barn som har speciella medicinska eller sociala skäl – eller som fått det under den långa väntan på bra barntillsyn – kommer in på dagis.

Av dessa skäl är ett kraftigt ökat daghemsbyggande vår kanske viktigaste jämlikhetsfråga. Mot den bakgrunden är den låga utbyggnadstakten speciellt allvarlig.

Hittills har alla prognoser visat sig slå fel. Föräldrarna har hittills alltid velat ha fler daghem än planeringsfarbröderna kunnat föreställa sig. Risken är densamma nu. I de formler som socialstyrelsen vill att kommunerna skall använda sig av för att få fram behovet skall man bl. a. utgå från förvärvssiffrorna i folk- och bostadsräkningen 1970. Den för 1975 har ännu inte kommit fram. Det gör att det i prognoserna finns osäkerhet och starkt förlegade siffror från den tid då den socialdemokratiska regeringen hade kvar sambeskattningen. Helt säkert är behovet långt större än prognoserna anger.

Jag tror att jag tillhör de få här i kammaren som har personliga erfarenheter både av att stå i daghemskö och av ätt ha ett spädbarn på dagis. De månader vi gick och väntade på besked om daghemsplats är bland de värsta jag varit med om. Att inte veta vecka för vecka hur ens barn skall ha det nästa vecka, hur tillsynen skall ordnas då, att ständigt

känna osäkerhet om ens barn har det bra eller inte – det är en otäck upplevelse.

Ändå var vi naturligtvis relativt privilegierade. Hur är det för alla dessa tusentals ensamstående mödrar som tvingas leva på socialhjälp, hur är det för de tusentals människor som tvingas säga upp ett arbete de trivs med, därför att kommunerna inte klarar barntillsynen? Hur går det för barn som växer upp på det sättet?

Samhällsförändringarna har gått fort i Sverige. Jag är rädd för att många av dem som beslutar i de här frågorna helt enkelt har för litet personlig insikt och kunskap för att kunna sätta sig in i daghemsbristens konsekvenser för dagens generation småbarnsföräldrar och för nästa generation barn.

Jag vill till sist ställa tre frågor till socialministern:

1. Är socialministern beredd att lägga fram en ny prognos på behovet av daghem – grundad på nyare siffror om önskemål och förvärvsfrekvens?

2. Om det visar sig – och allt tyder på det – att kommunerna inte når upp till målen, är socialministern då beredd att vidta åtgärder för att åtminstone det minimimål som de 100 000 platserna innebär skall uppnås?

3. När det gäller daghem finns det självfallet en liten osäkerhetsmarginal beträffande behovet. Så är inte fallet när det gäller fritidshemmen. Där vet vi att det kommer att behövas lika många platser som dagisplatser. Här kommer en kris på 1980-talet. Är socialministern beredd att vidta några åtgärder för att ytterligare öka fritidshemsbyggandet?

Fru BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Birgitta Dahl har tagit fram siffror som tyder på att utbyggnadsplanen för barnomsorgen förmodligen inte håller. Socialministern har också i sitt svar uttryckt viss oro härför.

När man i dag träffar familjer med barn i förskoleåldern finns det alltid ett givet samtalsämne – hur barntillsynen skall ordnas eller hur den inte har ordnats. Under den socialdemokratiska regeringens tid ställdes hårda krav från många håll, bl. a. från folkpartiet i riksdagen, på att daghemsutbyggnaden skulle skjuta fart. Det ställdes sådana krav att många familjer till slut trodde att den gamla regeringen hade hörsammat kraven och att daghem fanns. Men familjerna har blivit ganska omruskade när de har upptäckt att så inte var fallet och att de inte kunde få någon tillsyn av sina barn.

Den socialdemokratiska regeringens politik ledde bara till ca 70 000 daghemsplatser. Den nya regeringen skall således under sin mandatperiod ge anslag för den största utbyggnaden någonsin. Men även om denna utbyggnadstakt håller kommer inte mer än något över 40 % av alla förskolebarn med förvärvsarbetande föräldrar att beredas plats på de kommunala daghemmen. Den siffran är beräknad på en oförändrad ökning av antalet förvärvsarbetande kvinnor. Inte ens hälften av det akuta behovet kommer således att vara täckt inom fem år. Jag undrar därför

Nr 76

Tisdagen den
1 mars 1977

*Om utbyggnaden av
barnomsorgen*

*Om utbyggnaden av
barnomsorgen*

hur socialministern ser på möjligheten att inom en tioårsperiod täcka hela behovet av daghem.

Bristen på daghemsplatser får många allvarliga konsekvenser. Den hämmar arbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män, den orsakar slitningar inom familjerna och – värst av allt – den medför att barn lämnas utan tillsyn. I den undersökning som nyligen gjordes om deltid arbetande finns uppgifter på att 8 000 barn i förskoleåldern är helt och hållet utan tillsyn när föräldrarna jobbar. Det är också de minsta barnen som kommer i kläm, i första hand de barn som är under tre år.

I en undersökning från 1972, gjord av socialstyrelsen i Stockholms län, visade det sig att av fyra svarsalternativ – daghem, kommunalt familjedaghem, privat familjedaghem och övrigt – återfanns 40–56 % av barnen i åldern 0–2 år under "övrigt" som tillsynsform, dvs. barnflicka, grannar, släktingar eller något annat. Motsvarande siffra för barn i åldern 3–5 år var 39 %. Nu är den undersökningen fyra år gammal, men det har inte varit några revolutionerande utbyggnader under den gamla regeringens tid, och därför är siffrorna förmodligen aktuella fortfarande år 1977. Det visar hur allvarligt läget är.

De uppgifter om utbyggnadstakten som har nämnts av Birgitta Dahl och av socialministern visar att femårsplanen kan komma att brista. Därför måste regeringen ingripa i tid. I en familjepolitisk debatt i TV före valet uppgav samtliga de partier som nu har bildat regering att man ställde sig positiv till att kommunerna skulle ha någon form av laglig skyldighet eller bindande normer för byggandet av daghem och inte bara skyldighet att planera byggandet. Jag skulle vilja höra om socialministern ställer sig positiv till att ge bindande normer för byggande av daghem.

Det finns också en ojämlikhet mellan familjer som får kommunal barnomsorg och de familjer som tvingas lösa omsorgen på privat väg. Det senare alternativet är uppemot 3 à 4 gånger dyrare och dessutom betydligt mer otillfredsställande. I privata lösningar är oftast omsättningen på barnvårdare mycket högre, och detta gäller i första hand de minsta barnen. Sex vårdare per barn och år är genomsnittet. För att föräldrarna skall ha en rimlig chans att få en någorlunda tillfredsställande kontinuitet i sina privata lösningar blir lönekostnaderna ofta så höga, att man faktiskt tvingas betala "svarta" löner. Det är inte ovanligt att föräldrarna tvingas uppge en lägre lön till skattemyndigheter och försäkringskassa för att inte kvinnans – som det oftast är fråga om – förvärvsinsats skall bli ett minus i familjens ekonomi.

Jag skulle vilja veta om inte socialministern anser att all tillsyn av barn till förvärsarbetande föräldrar egentligen borde vara en samhällelig uppgift, även om man inte kan ordna daghemsplats för alla – detta för att undvika att familjerna tvingas till olagligheter.

Detta var den sista frågan som jag här vill ställa till socialministern. Jag upprepar de två tidigare frågor jag ställt: Hur ser socialministern på möjligheten att inom en tioårsperiod täcka hela behovet av daghem?

Hur ställer sig socialministern till någon form av bindande normer för kommunerna när det gäller utbyggnaden av daghem?

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! I sin interpellation hävdar fru Dahl att en snabb utbyggnad av barnomsorgen "är nödvändig för att ge alla barn stimulerande och trygga uppväxtvillkor". Som hon själv erkänner och som värtaligt framgått av debatten här är detta en uppfattning som folkpartiet helt ställer sig bakom.

Men barntillsyn är ju inte bara en fråga om kvantitet. Bra barntillsyn kan vara det bästa som finns – det vet var och en som haft sina ungar i kommunala daghem. Men det vore ett hyckleri att hävda att samhällelig barnomsorg i dag undantagslöst är liktydig med stimulerande och trygga uppväxtvillkor. Var och en som känner till barntillsynens vardag – genom egen erfarenhet, genom barnens berättelser eller genom protestaktioner från personal och föräldrar – vet att barnomsorgen tyvärr alltför ofta förfuskas.

Det finns deltidsgupper med en förskollärare på 2 gånger 20 barn – en grupp på förmiddagen och en på eftermiddagen. Det finns spädbarnsgrupper med ett dussin barn på 2 utslitna anställda. Det finns syskongrupper på ett 20-tal eftermiddagströtta ungar på bara två eller tre vuxna. Det är vanligt – oftast regel – att familjerna berövas sin barnomsorg när modern blir gravid.

Det är inte sällan praktiskt taget omöjligt för personalen att samplanera sitt arbete på ett vettigt sätt. Detta framgår f. ö. av en skrift från Fackläraryrkesförbundet med titeln Tid för planering – en arbetsmiljöfråga. I denna skrift sätts förskolepersonalens ofta absurda arbetsförhållanden i bjärt belysning. Bl. a. påtalar man det ganska makabra förhållandet att det bara är vissa yrkesgrupper som har särskild tid avsatt för planering i sina tjänstgöringsscheman, medan andra inte har det, t. ex. barnskötarna, och därför inte kan planera verksamheten tillsammans.

Mot den bakgrunden blir det ganska naturligt att fråga: Vad har socialdemokratin och fru Dahl gjort för att garantera likvärdig kvalitet i barnomsorgen över hela landet? Jo, tillsammans med moderaterna har de röstat ned krav på centrala kvalitetsnormer, krav som bl. a. har ställts av folkpartiet.

Vad har socialdemokratin och fru Dahl gjort för att förkorta de ofta alltför långa vistelsetiderna på daghemmen? Svar: Jo, de har bekämpat de krav som bl. a. folkpartiet ställt på att småbarnsföräldrarna skall få förtursrätt till en kortare arbetsdag i väntan på att vi når målet kortare arbetsdag för alla.

Vad har socialdemokratin och fru Dahl över huvud taget gjort för att kravet på en snabb daghemsutbyggnad verkligen skall leda till – som fru Dahl själv uttrycker det i sin interpellation – "stimulerande och trygga uppväxtvillkor"? Svar: Ingenting att skryta med i varje fall.

Herr talman! Socialministern företräder ju i motsats till fru Dahl ett

*Om utbyggnaden av
barnomsorgen*

parti som har slagits tillsammans med oss i folkpartiet för bättre kvalitet inom barnomsorgen. Socialministern sade i ett frågesvar här i kammaren för exakt en månad sedan att "Representanter för socialdepartementet kommer inom kort att ta upp överläggningar med Kommunförbundet och berörda personalorganisationer" just om kvalitetsfrågorna. Mot den bakgrunden vill jag fråga socialministern: Vilka resultat har nu uppnåtts i de överläggningarna? De måste väl ha ägt rum eftersom det är en månad sedan och de skulle ske inom kort. Kan Sveriges föräldrar och barn lita på att regeringsdeklarationens löfte om fastställda kvalitetsnormer i barnomsorgen verkligen uppfylles?

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Först skall jag säga några ord till fru Lantz.

Fru Lantz tog upp anordningsbidraget. Det förhållandet att anordningsbidraget har slopats och i stället har räknats in i driftbidraget är enbart en teknisk lösning just för att förenkla statsbidragssystemet; pengarna kommer ju kommunerna till godo.

Sedan säger fru Lantz att det var felaktigt att ta bort anordningsbidraget: Titta nu här hur det har påverkat, det har blivit betydligt mindre byggande under 1977!

Enligt uppgörelsen, fru Lantz, skulle det under 1976 byggas 16 000 platser på daghem och under 1977 18 000, eller tillsammans 34 000 platser. Men anordningsbidraget skulle vara en stimulans för att bygga och komma i gång. Enligt en enkät som den förra regeringen lät göra under juli-augusti 1976 planerade kommunerna att under 1976 bygga, inte 16 000, utan 27 400 platser och under 1977 9 400. För 1976 och 1977 skulle det bli totalt 36 800 platser, i stället för som i överenskommelsen 34 000. Så har det alltså verkat. Sedan får vi alltså se hur förskjutningarna har blivit i fråga om igångsättningen mellan 1976 och 1977 med anledning av att vi förlängde anordningsbidraget med två månader.

Fru Lantz tog sedan upp vilka krav man skall ställa på kommunerna när det gäller lagstiftning m. m. Jag vill citera vad som står i 8 § i lagen om barnomsorg och därmed kanske jag också svarar på någon av de övriga frågorna som har ställts: "Kommun skall genom en planmässig utbyggnad av förskola, familjedaghem, fritidshem och annan förskole- och fritidsverksamhet sörja för att de barn som på grund av föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller av andra skäl behöver omvårdnad får sådan omvårdnad, om ej behovet tillgodoses på annat sätt." Det är klarlagt och det är detta som kommunerna nu håller på att planera och dessa planer skall komma fram under våren eller sommaren.

Det är riktigt som det har sagts här att det statistiska underlag vi har att arbeta med inte är tillfredsställande. Av den anledningen tillsattes förra våren en särskild arbetsgrupp, planeringsgruppen för barnomsorg, som på grundval av de praktiska erfarenheterna skulle förbättra underlaget för kommunernas utbyggnadsplanering. Den här gruppens arbete är inte färdigt än, men enligt uppgifter jag har fått kommer den under

mars månad att sända ut ett nytt och klart bättre statistiskt material till kommunerna, som de alltså skall kunna använda när de gör sina nya förskoleplaner under våren.

Jag har fått en hel del frågor om vilka åtgärder socialministern och regeringen nu vidtar. Jag vill erinra om att det var överenskommelsen mellan Kommunförbundet och regeringen som låg till grund för riksdagens beslut. När vi nu märker, som jag har sagt förut, att det är en oroande utveckling under de tre senaste åren – vad gör vi då? Jo, naturligtvis tar vi kontakt med den part som den förra regeringen diskuterade med och träffade en överenskommelse med, alltså Kommunförbundet. Vi har bestämt tid och vi kommer att inom de närmaste 14 dagarna ha en överläggning med Kommunförbundet om detta och försöka kolla upp hur läget är och vad vi gemensamt kan vidta för åtgärder och vad Kommunförbundet i sin tur kan göra med kommunerna. Jag vill säga att det är angeläget att kommunerna verkligen på allvar prövar alla möjligheter för att tillgodose behovet så att vi kan uppfylla den överenskommelse som är träffad.

Till fru Bernström vill jag när det gäller tioårsperioden säga att det låg i det förra beslutet att man under en tioårsperiod skulle uppnå målsättningen att alla som efterfrågade samhällets barnomsorg också skulle få den. Och det hoppas jag att vi skall kunna genomföra efter hand. Men vi får väl ta femårsperioden först. Jag tycker att det är viktigt att diskutera de allra närmaste arbetsuppgifterna nu.

Det har här ställts frågan om vi är beredda att framlägga någon ny prognos. Jag tror att det var herr Wästberg i Stockholm som frågade. Jag kan svara att det skall vi göra så fort det finns ett material. Men i dag har vi inte ett sådant fullständigt material att vi kan göra det.

Herr Wästberg tog upp frågan om fritidshem i dag. Jag vill instämma i att det är en mycket viktig fråga, och särskilt på 1980-talet har vi ännu större behov. Men den frågan är inte tillräckligt belyst. Det är bara att konstatera det. Men även denna fråga skall vi ta upp i de överläggningar som vi skall ha med Kommunförbundet.

Därmed har jag väl svarat på det mesta, men jag vill nu svara på herr Gahrtons fråga: Vi har haft de överläggningarna. I förra veckan hade statssekreteraren en överläggning med representanter för de fackliga organisationer som är berörda här samt med Kommunförbundet, och den resulterade i att en arbetsgrupp nu kommer att jobba med frågorna om kvaliteten osv.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern säger att det inte gör någonting att anordningsbidraget försvinner, därför att kommunerna ändå får pengar och att det bara gäller en teknisk omändring. Vänsterpartiet kommunisterna har hävdat att staten på sikt bör ta över alla kostnader för barnomsorgen, och det är en helt nödvändig åtgärd.

Sedan tycker jag – det måste även socialministern inse, och det säger

*Om utbyggnaden av
barnomsorgen*

han också i svaret – att skillnaden i utbyggnadstakt mellan 1976 och 1977 visar att anordningsbidraget haft mycket stor betydelse för kommunernas utbyggnadstakt. År 1976 planerade man att bygga 27 400 platser – då fanns anordningsbidraget. År 1977 är siffran nere i drygt 9 000. Den skillnaden tycker jag bevisar att anordningsbidraget har haft enormt stor betydelse för utbyggnaden, och därför menar också vpk att anordningsbidraget även fortsättningsvis bör utgå.

Sedan är det ju inte så – när bristen nu är så enormt stor att 450 000 barn saknar daghemsplats – att en utbyggnad är så förfärligt stor när den ligger på 27 000 platser att det skulle rättfärdiga en minimal utbyggnad på 9 000 året därpå. Det är i så fall en mycket låg ambitionsnivå som socialministern nöjer sig med.

Sedan till frågan om huruvida kommunerna har skyldighet eller inte. Kommunerna har enligt den senaste lagen inte någon skyldighet att bygga. Kommunerna bestämmer själva – och socialministerns parti har ju också värnat om en sådan decentralisering. Skyldigheten gäller att planera och att redovisa ett behov av daghem och fritidshem. När det sedan gäller att tillgodose servicebehovet och upprätthålla utbyggnadstakten, då är det kommunerna själva som bestämmer. Det är då fullmäktigeförsamlingarna som tar ställning till detta, och det är ju häpnadsväckande om inte socialministern känner till detta förhållande.

Kommunerna klarar inte ens av det som de verkligen har skyldighet att klara av, nämligen att se till att barn som har s. k. särskilda behov av daghemsplats får en sådan. Denna skyldighet fick kommunerna den 1 januari. Jag kan ta ett exempel från min egen kommun, Huddinge kommun. Man räknar där med att 5 % av barnen har sådana särskilda behov, samtidigt som vi vet att länsstyrelsen i Stockholms län redovisat att 40 % bara av fyraåringarna är barn med särskilda behov. Kommunerna klarar alltså inte ens av det man har skyldighet att klara av, och jag vidhåller att om man skall få någon ordning på barnomsorgsutbyggnaden måste man dels tillgripa lagstiftning, dels vidta ekonomiska stödåtgärder.

Herr WÄSTBERG i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern håller med om att prognosunderlaget är dåligt, och jag tar fasta på hans löfte om en ny prognos. Frågan är om det egentligen är meningsfullt att göra olika sorters prognoser av behovet. Det är enklare att säga att alla barn, låt oss säga med ett avdrag på 5 % eller något liknande för människor som bor i en extrem glesbygd, har behov av kommunal barntillsyn. Då slipper vi de besvärliga formlerna och uträkningarna.

När det gäller frågan om fritidshem tror jag inte att det räcker med att som socialministern säga att frågan inte är tillräckligt belyst. Här vet vi ju att det kommer en kris på 1980-talet och att uppgörelsen med Kommunförbundet är otillräcklig, och då måste man börja planera för att gör någonting åt den saken. Det är naturligtvis gott och väl att socialministern skall diskutera med Kommunförbundet. Men om det nu

visar sig att man trots alla överläggningar med Kommunförbundet inte kommer att klara målsättningen till 1980, och tyvärr tyder mycket på det, är socialministern då beredd att vidta andra åtgärder, t. ex. – såsom vi i folkpartiet har antytt – en lagstiftning för att tvinga kommunerna att liksom man tillgodoser barns behov av undervisning också tillgodose barns behov av bra daghem?

Till sist vill jag framhålla att det är viktigt att vi nu diskuterar tioårsperioden, alltså hur vi skall uppnå målet att alla barn som behöver det skall få daghem. Om inte kommunerna har klarat av att på fem år ordna 100 000 daghemsplatser, hur skall de då klara av att under nästa femårsperiod ordna uppskattningsvis 200 000–250 000 daghemsplatser? Det är i det perspektivet man måste se bristerna under den femårsperiod som gått.

Fru BERNSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill återkomma till min fråga till socialministern beträffande tioårsplanen. Jag tror att det är oerhört viktigt att man redan nu tar itu med nästa femårsplan, eftersom det totala antalet daghemsplatser år 1980 enligt den föreliggande planen i bästa fall kommer att bli 170 000. Detta är ju bara en droppe i havet. Om man sedan skall tillgodose dagens behov av daghemsplatser måste man åstadkomma 350 000 – inte, som Olle Wästberg sade, 250 000 – dvs. tre och halv gånger mer än under den femårsperiod som gått. Det kommer förmodligen att behövas ännu fler platser, och därför tror jag att det är väldigt viktigt att man nu sätter i gång med det här. Man kan inte vänta till år 1980.

Jag frågade också socialministern hur han vill göra för att föräldrar som i dag tvingas betala "svarta" löner skall slippa att göra sig skyldiga till olagligheter på det här området. Jag ifrågasätter om inte samhället har skyldighet att stödja alla former av barn tillsyn och att därvid ge ett stöd även till de familjer som inte får daghemsplats.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag är medveten om att fru Lantz och vpk inte står bakom beslutet om de 100 000 daghemsplatserna, men det är ju detta beslut vi har diskuterat här, och interpellationen gäller hur vi skall kunna följa upp beslutet. Jag upprepar vad jag sade tidigare: när vi får fram material och märker att det finns risk för att planen inte kan följas, så tar vi kontakt med den part som den tidigare regeringen träffade uppgörelse med, nämligen Kommunförbundet.

Sedan, herr Wästberg i Stockholm, sade jag i mitt tidigare inlägg att frågan om fritidshemmen inte är tillräckligt belyst och att vi skall ta upp den igen när vi diskuterar med Kommunförbundet. Vi skall alltså diskutera både frågan om platserna på daghemmen och frågan om fritidshemmen. Visst är det angeläget att planera långt framöver, men det för dagen viktigaste är att se till att följa upp det beslut som fattats.

Tisdagen den
1 mars 1977

*Om utbyggnaden av
barnomsorgen*

Det är också det som våra ansträngningar för dagen går ut på.

Slutligen ställde fru Bernström en fråga till mig, när hon gjorde gällande att föräldrar ibland är tvungna att med "svarta" pengar ordna med barnomvårdnaden. På det vill jag bara svara att där kan inte samhället träda in.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att vi i vänsterpartiet kommunisterna ansåg att det inte räckte med 100 000 nya daghemsplatser fram till 1981, när det behövdes 450 000 platser 1975. Men vi har aldrig motsatt oss en utbyggnad av barnomsorgen, även om den har varit liten. Självfallet hälsar vi med tillfredsställelse varje ny daghemsplats som tillkommer. Men vi vill garantera att alla barn som behöver omsorg också skall få det. Och nya rön som gjorts visar att i stort sett alla barn behöver plats på daghem, alldeles oavsett om föräldrarna förvärsarbetar eller inte. Det visar de undersökningar som gjorts om hur många barn som har särskilda behov. När de uppgår till 40 % kan man dra den slutsatsen att om vi skall få en vettig integration på barnstugorna måste alla barn beredas plats där.

Egentligen skulle det inte behövas några prognoser i det fallet. Man behöver ju bara se på kösituationen i kommunerna och se till att kommunerna bygger bort de köerna. I min kommun står 2 000 barn i kö, och jag har hört att det i Stockholm står bortåt 15 000 barn i kö. Det är ju litet att bita i! Därför är jag förvånad över att socialministern inte är beredd att vidta några konkreta åtgärder för att bereda plats för åtminstone de barn som står i kö. Egentligen borde man utgå från alla barns behov av plats på daghem. Och då är vi uppe inte i 350 000 platser, som Bonnie Bernström sade, utan då är det 800 000 platser som behövs, om vi verkligen skall kunna tillgodose barnens behov av omsorg.

Jag är fortfarande förvånad över att socialministern inte föreslår några konkreta åtgärder, utan att han bara säger att man så småningom skall diskutera med Kommunförbundet om de här frågorna. Situationen är ju allvarlig, och vi kräver konkreta åtgärder, förslagsvis sådana som vänsterpartiet kommunisterna har föreslagit, alltså dels en lagstiftning, dels att kommunerna får sina kostnader täckta så att de vågar satsa på en kraftig utbyggnad av barnomsorgen.

Fru BERNSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ja, Inga Lantz, även jag är medveten om att det så småningom kommer att behövas 800 000 daghemsplatser. De 350 000 platser som jag nämnde är för litet, men de avsåg bara det akuta behovet för dagen. Och därför tycker jag att socialministern inte bara skall nöja sig med att se tiden an och tala om vad vi skall göra om fem år, alltså före nästa femårsperiod. Regeringen har ju här ställt sig bakom en tioårsplan, dvs. att man på tio år skall bygga bort bristen på daghemsplatser.

Då tycker jag faktiskt att socialministern också skall ange hur man skall uppnå detta mål. Det är ju ganska mycket det är fråga om.

Fru DAHL (s):

Herr talman! När jag ställde den här interpellationen, betingad av oro över utvecklingen, hade jag förhoppningen att det skulle leda till åtgärder som regeringen inte tidigare hade satt in och över huvud taget till ökad aktivitet. Jag konstaterar att jag i det avseendet tyvärr inte har haft framgång med min interpellation.

Det är dock ganska anmärkningsvärt och att fatta som både en svidande kritik mot socialministern och ett uttryck för rätt rejäla motsättningar i regeringspartierna att tre unga folkpartister här har gått upp och uttryckt i sak samma uppfattning som jag. Naturligtvis hälsar jag deras agerande med tillfredsställelse, och jag hoppas att de fortsätter att försöka påverka den borgerliga regeringen till en bättre politik på detta område.

Mot den bakgrunden tar jag givetvis lätt på att ni försöker lägga ut dimridåer genom att tala om den tidigare regeringen och försöker få oss att bortse från dagens brister genom att tala om vad som hänt förut. I dag liksom tidigare har jag deklarerat att de här frågorna under en lång tid missköts av alla partier, men det skall inte undanskymma det faktum att det var socialdemokratin som såg till att beslutet om en utbyggnadsplan, syftande till full behovstäckning inom tio år, fattades av riksdagen. Alla initiativ och deklARATIONER för att förverkliga planen som redovisats här i dag – framtagande av material, tillsättande av arbetsgrupper osv. – är sådant som hänför sig till den gamla regeringens tid. En av de många olyckliga konsekvenserna av regeringsskiftet är ju att vi fick en regering som inte längre intensivt driver de här frågorna. Det är detta som man med väldigt stort beklagande måste konstatera.

Jag vill också understryka att vi när beslutet fattades i princip inte ställde oss negativa till en mer detaljerad lagstiftning med bl. a. normer för utbyggnadstakten. Men vi resonerade så här: Nu har vi en överenskommelse och tar steget in i en helt ny situation. Låt oss då först pröva att satsa på den goda viljan. Sedan får vi återkomma, om det visar sig att det inte räcker.

Under alla år har vi också visat kanske största ansvaret när det gäller kvalitetsfrågorna genom att ta upp den viktigaste kvalitetsfrågan av alla på barnomsorgens område, nämligen den att bygga bort bristen. Låt oss inte glömma bort att den främsta kvalitetsfrågan är den katastrofala bristen på barnomsorg, dels därför att de privata alternativen för den som inte får kommunal barnomsorg nästan alltid är sämre även i de fall då den kommunala barnomsorgen är bristfällig, dels därför att bristen – alldeles som herr Wästberg i Stockholm påpekade – leder till olyckliga konsekvenser för själva daghemsverksamheten, t. ex. i form av segregation. Den viktigaste kvalitetsfrågan är att bygga bort bristen som sådan.

Sedan har vi också tagit upp de andra kvalitetsfrågorna. Man kan ha olika åsikter om vilka metoder man skall använda, men låt mig uttala

Tisdagen den
1 mars 1977

*Om utbyggnaden av
barnomsorgen*

den förhoppningen att ni när ni behandlar vår partimotion om en särskilt riktad hjälp till kommunerna för daghem och daghemsavdelningar med särskilda behov också stöder vårt förslag. Det är ett allvarligt menat förslag för att man skall kunna komma till rätta med behoven i de daghem och daghemsavdelningar som drabbats hårdast av problem med kvaliteten. Vi har mycket goda erfarenheter av en bidragstyp av motsvarande slag på skolans område, och det här förslaget är utarbetat på basis av erfarenheter i kommuner och bland barnomsorgspersonal.

Får jag avslutningsvis säga att jag tycker det är deprimerande och illavarslände att socialministern har svängt sig med olika argument för att slippa diskutera sakfrågorna. Han vill inte komma med förslag till några konkreta åtgärder, han vidhåller de felaktiga uppgifterna att utbyggnaden under 1976 och 1977 kommer att svara mot de uppsatta målen, och han vill inte svara på de frågor vi ställer.

Jag skall förenkla uppgiften för socialministern genom att bara upprepa en av frågorna, som inte kräver några ytterligare utredningar av sådant som borde ha utretts för länge sedan, nämligen denna: Är socialministern beredd att här i dag auktoritativt och klart rikta en uppmaning till kommuner och andra ansvariga att skärpa sig när det gäller utbyggnaden av daghem och fritidshem så att vi verkligen klarar målen? Jag tror att en sådan uppmaning från socialministern skulle ha verkan, inte minst mot bakgrund av att många kommuner är borgerligt styrda.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Fru Dahl överträffar sig själv i osaklighet. Jag tror inte att någon mer än fru Dahl själv vill hävda att de problem och brister som vi har i dag när det gäller barnomsorgen har kommit till på fem månader. Det är, fru Dahl, ingenting nytt som har kommit till nu, utan det är en eftersläpning som även fru Dahl har ansvaret för. Försök inte komma ifrån detta utan ta ansvaret för de brister som uppkommit och som kvarstår från en gång en tid!

När det gäller kvalitetsfrågorna lämnar fru Dahl helt felaktiga uppgifter. Studera socialutskottets betänkanden vid de tillfällen då vi har diskuterat detta! Fru Dahl skall då se att det där finns reservationer bl. a. från centern och folkpartiet i kvalitetsfrågorna. Anledningen till att vi för en vecka sedan hade överläggningar med representanter för de fackliga organisationerna och Kommunförbundet var också, att vi ville diskutera kvaliteten i den framtida förskoleverksamheten. Det är alltså fråga om ett klart initiativ och ett förverkligande av de krav som har ställts under årens lopp.

Det har bollats så mycket med siffror om utbyggnadstakt, utbyggnadsplaner och utbyggnadsbehov att jag inte tror att det hjälper så mycket vilka prognoser vi än får. Fru Dahl efterlyser initiativ och åtgärder. Men fru Dahl har inte kommit med ett enda förslag till åtgärder. Vad jag har hävdad är att när vi nu får fram material skall vi diskutera med den part som den tidigare regeringen träffade överenskommelse med,

alltså Kommunförbundet. Då kan vi komma fram till vilka initiativ och åtgärder som är erforderliga för att kommunerna skall kunna följa upp det beslut som riksdagen har fattat.

För den händelse fru Dahl menar att det skulle ge resultat om jag här slog näven i bordet – som det numera är så modernt att kräva – vill jag säga, att jag inte tror att det hjälper mycket.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Alla partier delar ansvaret för den långvariga eftersläpningen i barnomsorgens utbyggnad såväl på riksplanet som på lokalplanet. Men vilka var det som tog initiativ för att vrida oss ur denna situation? Inte var det centern – varken ute i kommunerna, i Kommunförbundet eller i riksdagen.

Folkpartiet, som jag vet har en mer modern uppfattning i de här frågorna, har framför allt under 1970-talet gjort många socialdemokrater ute i kommunerna besvikna genom att inte som på 1960-talet samverka med oss för att driva fram en utbyggnad utan i stället samarbeta med centern och moderaterna, som i kommunerna har försökt stoppa daghemsutbyggnaden.

Vilka är det som har tagit initiativ för att någon gång få slut på detta elände och som dessutom, så länge de hade chansen, arbetade för att fullfölja det beslut som fattats? Jo, det är socialdemokraterna. Vad hände efter det borgerliga regeringstillträdet? Jo, vi fick en i dessa frågor handlingsförlamad och ointresserad socialminister och regering. Det omdömet vidhåller jag inte minst efter den här debatten.

Jag lämnade en rad förslag till åtgärder, bl. a. i frågeform, i mitt inledningsanförande. De frågorna har socialministern inte svarat på utan vägrat att ta ställning till. Jag frågade vad man var beredd att göra åt kostnadsutvecklingen, hur man ställde sig till olika former av kontakter av pådrivande natur med kommuner, kommunförbund, m. fl. och jag frågade även efter överläggningar som borde ha ägt rum för länge sedan.

Vare sig man slår näven i bordet eller inte kan man sannerligen påverka verkligheten genom aktivitet, genom att visa intresse och medveten vilja. Man påverkar verkligheten i negativ riktning genom passivitet. Resultatet ser vi med förskräckelse när det gäller jobben, regionalpolitiken och barnomsorgen i det nya borgerliga Sverige.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Hade så omfattande initiativ tagits som fru Dahl gör gällande att både hon själv och den förra regeringen tagit borde vid det här laget inte ett enda barn sakna daghemsplats. Då borde vi övertagit ett samhälle med fullt utbyggd barnomsorg, fru Dahl. Detta är kontentan av det resonemang fru Dahl för.

Men nu förhöll det sig inte så, fru Dahl. Uttrycket det dukade bordet, som man förut talat så mycket om, är nu utbytt och man talar i stället om handlingsförlamning. Jag försäkrar, fru Dahl, att när vi rett upp en

del av alla de problem som den tidigare regeringen lämnade efter sig skall vi också se till att barnomsorg, åldringsvård osv. kan byggas ut.

Fru Dahl har ställt frågan vad vi gör för att uppfylla det program som omfattar 100 000 daghemsplatser. Den frågan har jag gett svar på. Fru Dahl säger att vi borde tagit initiativ för länge sedan. Men vi har inte suttit fem månader i regeringsställning ännu, fru Dahl. Varför tog inte fru Dahl upp den här frågan tidigare? Fru Dahl borde väl redan tidigt i somras haft vetskap om hur situationen var. Så mycket har inte ändrat sig efter den 8 oktober när det gäller planeringen. Så fort vi fått fram någorlunda riktiga siffror har vi tagit initiativet till en överläggning med den part som har ansvaret på detta område och som är det sammanhållande organet för kommunerna. Den diskussionen skall föras med målet att förverkliga de beslut som fattats.

Fru DAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern skall inte genom undanflykter och ord försöka komma ifrån sitt ansvar för vad som händer här och nu. Det är det vi diskuterar. Och jag konstaterar att ingenting har skett av aktiv handling i de här frågorna efter den borgerliga regeringens tillträde, att inga nya uppdrag efter vad jag känner till – jag vore glad om jag hade fel – har lämnats till socialstyrelsen om sammanställning av nya fakta och att inte några kontakter tagits med Kommunförbundet innan min interpellation lades fram. Det skedde kanske ungefär samtidigt, jag känner inte till exakt datum. Men jag föreställer mig att om kontakterna tagits redan före min interpellation skulle sammanträffandet också ha ägt rum – längre planeringstid behöver man väl inte för ett sammanträde mellan Kommunförbundet och regeringen.

Slutligen vill jag säga att jag skulle vara den första att uttala min glädje och uppskattning, om vi i den här frågan hade en intresserad, handlingskraftig och pådrivande socialminister även om han tillhörde ett motståndarparti. Jag är bedrövad för barnens och barnfamiljernas skull att behöva konstatera motsatsen.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Man blir mer och mer förvånad över fru Dahls uppträdande. Att fru Dahl inte har givit uttryck för den bedrövelsen tidigare är märkligt. Fru Dahl har ju haft möjligheter att påverka.

Ingenting har gjorts, säger fru Dahl. Men jag vill påpeka att anordningsbidraget har förlängts. Det gjorde att många kommuner kunde komma i en bättre situation. Kontakten med Kommunförbundet är inte tagen med anledning av fru Dahls interpellation – den har inte påverkat oss ett dugg. Kontakten med Kommunförbundet tog vi i december, men Kommunförbundet ville avvakta för att få fram ett annat material.

Vi har också tagit kontakter med de fackliga organisationerna och Kommunförbundet för att diskutera förskolans innehåll. Det kommer ett nytt planeringsunderlag nu under våren. Ett sådant hade inte heller den gamla

regeringen kunnat plocka fram.

Hela den kaskad av ovederhäftigheter som fru Dahl slänger ut här vill jag tillbakavisa.

Herr WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Det var under den socialdemokratiska regeringen som den här tioårsplanen beslöts, men förslaget hade redan dessförinnan väckts från folkpartihåll och från Birgitta Dahl. Birgitta Dahl röstade sedan emot sin egen motion om en tioårsplan när förslaget stöddes av folkpartiet.

Men låt oss, Birgitta Dahl, vara överens om att inget parti historiskt sett har så förfärligt mycket att yvas över i den här frågan. Felet med den här regeringen är att den övertagit en dålig socialdemokratisk dag-hemspolitik.

Vad som gör att vi, några folkpartister, har gått upp i den här debatten är att vi upplever situationen som oroande när det gäller kommunernas utbyggnadstakt. Vi inser också att den överenskommelse som träffades med kommunerna inte är tillräcklig. Det kommer att behövas mer för att klara fritidshemsutbyggnaden. Det kommer att bli svårt att klara andra hälften av den här planen då det måste till ytterligare hundratusentals platser.

Den här debatten har väl ändå givit Kommunförbundet ett klart besked. Socialministern kan försäkra Kommunförbundet att om man inte klarar femårsplanen kommer det här i riksdagen att väckas förslag om lagstiftning för att tvinga kommunerna att ge barnen samma rätt till daghem som de i dag har till skola.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! Det finns väl ingen skild uppfattning mellan oss tre folkpartister som deltagit i den här debatten och Birgitta Dahl när det gäller behovet av en snabb utbyggnad. Genom att delta i den här debatten har vi velat markera att den kritik vi förde mot den gamla regeringen var en kritik i sak och inte en kritik av partipolitiska skäl. Vi är fullt beredda att föra denna kritik i sak vidare mot den nya regeringen om den inte visar sig kunna fånga läget, det läge som socialministern här i dag har tvingats erkänna kan inge en viss oro.

När det gäller den snabba utbyggnaden är vi helt överens. Men när det gäller hur vi skall kunna garantera att detta blir en utbyggnad som verkligen skapar god kvalitet blir jag ganska oroad över fru Dahls sätt att uttrycka sig. Hon säger att den viktigaste kvalitetsfrågan är att bygga bort bristen. Det är ett bestickande uttryckssätt, men det är så bestickande att man kan lura sig själv och blanda bort korten.

Just detta har varit socialdemokratiens kanske felaktigaste handläggning av stora sociala frågor. Man har så ensidigt satsat på att bygga bort vad som kallats brister att man glömt bort det mänskliga innehållet.

Därför har vi sagt oss: När vi nu skall starta en massiv utbyggnad

*Om utbyggnaden av
barnomsorgen*

av barntillsynen är det viktigt att vi från början har fastställda normer för vad den skall innehålla – för var hamnar vi annars, om vi inte har fastställda normer, om vi inte har genomfört en kortare arbetstid? Jo, då hamnar vi i de makabra situationer där man måste inrätta vad som med ett märkligt uttryck kallas nattdaghem och försöka motivera det ur barnets synvinkel. I själva verket kan ju sådant enbart motiveras mot bakgrunden av andra samhällsbrister, som man borde angripa på annat sätt än med de ganska skräckinjagande förslagen från LO-håll, som direkt går ut över barnen. Men har man inte från början skapat en garanti – genom normerna och genom att se till att föräldrar inte tvingas använda barntillsynen utöver vad som är bra för barnen och därmed missbruka den – då har man just bäddat för en sådan situation att vi på 1980-talet kommer att säga oss: Nu är det med daghemmen som det är med Rosengård, Tensta, Gårdsten och alla dessa förskräckande bostadsområden, som ni har haft huvudansvaret för och som vi nu får försöka göra vårt bästa för att fylla med ett mänskligt innehåll. Nu är det som det är med alla de jättelika sjukhusen, som vi får försöka att med de medel som står till buds göra till mänskliga vårdinrättningar. Nu är det som det är med alla dessa gigantiska skolor, som vi får försöka ta huvudansvaret för att göra till mänskliga utbildningsinrättningar för dagens och morgondagens ungdom.

Vi vill inte medverka till en politik där barnomsorgen på 1980- och 1990-talen kommer att stå som ett monument över en brist som ni skulle bygga bort så våldsamt snabbt att ni röstade ner våra förslag om fastställda normer för personaltäthet och gruppstorlek, att ni röstade ner, bekämpade och bespottade våra förslag om att småbarnsföräldrar skulle få sådan förtur till kortare arbetstid att de inte tvingas missbruka det som skall vara till för barnens skull.

En sådan politik, Birgitta Dahl, vill vi inte medverka till. Vi kommer inte att medverka till att slarvutbygga barntillsynen. Vi skall ha en barntillsyn med kvalitet – och ställer Birgitta Dahl och socialdemokratin upp för det och tar avstånd från sin tidigare politik, då skall vi gärna genomdriva det tillsammans.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Fru Dahl sade för en stund sedan att man från socialdemokratiskt håll hade för avsikt att vänta och se huruvida kommunerna klarade att bygga bort daghemsbristen. Man ville lita till den goda viljan. Jag tycker att så många års försummelse från kommunernas sida borde ha varnat den socialdemokratiska regeringen för att lita på kommunerna när det gäller den goda viljan. Dessutom har ju kommunerna aldrig haft någon chans att visa den här goda viljan, om den än funnits, därför att det alltid har fattats pengar när det gällt att bygga bort daghemsbristen.

Jag tycker att fru Dahl smiter undan sitt ansvar, när hon nu visar ett nymornat intresse. Det är visserligen bättre sent än aldrig, men so-

cialdemokraterna har faktiskt haft 44 år på sig att klara den här frågan, och då skall man inte komma körande med att man har tagit initiativen i sammanhanget.

Kort sagt har det inte hänt någonting under de 44 åren som man har haft på sig. I Huddinge kommun har vänsterpartiet kommunisterna mött ett mycket starkt motstånd från socialdemokratin, från folkpartiet och centern och, allra starkast förstås, från moderaterna när det gällt att bygga bort daghemsbristen.

Det hjälper inte hur bedrövad Birgitta Dahl än är i dag, när hon inte lägger fram några konkreta förslag, som verkligen skulle behövas för att man skall kunna bygga bort daghemsbristen. Det gör varken fru Dahl eller socialministern, som här företräder regeringen.

Sedan är det förstås riktigt som herr Gahrton säger – att man måste bygga ut både kvantitetsmässigt och kvalitetsmässigt. Det har vi från vänsterpartiet kommunisterna också krävt. Jag tycker att det vore just om herr Gahrton redovisade det förhållande som rädde i det utskotts-
betänkande han hänvisar till, nämligen att det var en vpk-motion där man hade tagit upp frågan om kvaliteten på våra barnstugor när det gäller gruppstorlek och personaltäthet som föranledde den gemensamma reservation folkpartiet, centern och vänsterpartiet kommunisterna stod för. Man skall enligt min mening redovisa ett korrekt sakförhållande.

I övrigt håller jag alltså med herr Gahrton om att man inte får missa kvaliteten genom att bygga bort daghemsbristen kvantitetsmässigt. Man måste satsa både på kvantitet och på kvalitet för att få en bra barnomsorg.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag tror inte att småbarnsföräldrarna är särskilt intresserade av en historiediskussion. De är intresserade av en redovisning av vad som skall hända nu och som har effekt i deras egna liv.

Då skulle jag avslutningsvis vilja återkomma till kvalitetsdiskussionen, för det gäller en väldigt viktig fråga. Låt oss inte av taktiska hänsyn på ett alldeles överdrivet sätt driva upp diskussionen om olika metoder att tillgodose kvalitetskravet! Det är väl inte egendomligt om man i en så svår och komplicerad verksamhet som det här är fråga om – som alltid när det gäller mänsklig omvårdnad – kan ha olika uppfattningar om metoderna. Vi förde i åratals en mycket hård debatt partierna emellan – och även med andra grupper – i frågan om vi generellt skulle sänka barnantalet i klasserna eller om vi skulle gå in med andra metoder av den typ som SIA-utredningen föreslog. I dag är enigheten ganska stor om att ge kommunerna resurser som de kan specialinrikta där de bäst behövs – och det är det vi håller på att genomföra. Det är genom sådana riktade insatser som man kan göra mest för att förbättra kvaliteten i skolan.

Det skulle enligt min mening vara väldigt bra för framtiden om vi kunde föra den här diskussionen i normal samtalston.

Detta att bygga bort bristen är en grundläggande kvalitetsfråga, vare

sig det gäller skolor, sjukhus, bostäder eller barnomsorg. Begriper man inte vilket elände som själva bristen leder till i fråga om kvaliteten på barns uppväxtvillkor, då är man väldigt långt ifrån den sociala verkligheten. Det finns ju barn som nu lämnas helt utan tillsyn. Det finns barn som lever med oerhört mycket sämre tillsynsformer än vad de skulle ha även i en barnstuga med resurser som inte är så rikliga som vi skulle kunna erbjuda när den värsta bristsituationen är hävd.

Jag tycker att det är uttryck för en väldig brist på erfarenhet – eller också uttryck för cynism – om man inte inser att bostadsförhållandena är bättre nu än för bara en generation sedan, att skolan och sjukvården är bättre nu och att barnomsorgen kommer att vara bättre kvalitetsmässigt när vi har byggt bort bristen. Det konstaterandet från min sida innebär inte att jag ringaktar behovet av insatser för kvaliteten som sådan, uttryckt i personaltäthet, barngruppernas storlek eller andra resurser som kan sät-
sas.

Men det är naturligtvis typiskt för borgerliga politiker att man saknar den sociala erfarenhet som säger att själva bristen när det gäller tillgodoseendet av grundläggande behov är den viktigaste kvalitetsfrågan.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! Diskussionen om bostadsmiljöerna får vi väl ta någon annan gång. Jag ser med nöje fram mot ett tillfälle att i normal samtalston få föra en bostadssocial diskussion med fru Dahl.

När det gäller kvaliteten inom barntillsyn är det alldeles uppenbart att bland de mest rasande människor man kan träffa – vilket är väl motiverat – är människor som inte får plats för sina barn inom barntillsynen. Därför är vi också fullkomligt överens på den punkten. Men gradskillnaden mellan det raseri man kan upptäcka hos människor som har fått plats för sina barn i daghem och hos den personal som jobbar i daghem, när personalen anser att de resurser som ställs till deras förfogande inte tillåter dem att skapa en barnvänlig miljö, är verkligen inte särskilt stor.

När det gäller skolan har det funnits normer, och man har diskuterat om man skulle förändra normerna. När det gäller barntillsynen finns det råd och anvisningar från socialstyrelsen men inte i den fasta bemärkelsen normer. Detta gör att den beskrivning jag gav i mitt första inlägg är en realitet. Det är sådana beskrivningar som oroväckande många föräldrar kan ge. Just därför har vi eftersträvat grundläggande normer som utgångspunkt.

Jag får ändå hoppas att Birgitta Dahls hovsamma tonläge när hon nu diskuterar de kvalitetsfrågor, som hon fullständigt hade bortsett från när hon framställde sin interpellation, är ett tecken på att hon också börjar inse vilken fara det innebär, om man skulle göra den utbyggnad som vi är överens om utan att från början garantera att den sker med kvalitet. Vilken våldsamt reaktionär backlash vi skulle få om vi skulle hamna i det läget att det i större skala skulle sprida sig en uppfattning om

att daghemmen faktiskt är dåliga barnmiljöer. Jag är övertygad om att vi ännu inte är i det läget, men om vi inte ser om vårt hus redan nu och ser till att utbyggnaden sker under definierade kvalitetskrav finns den risken. Det är icke obefintliga fenomen att föräldrar i dag blir oroade av att de tycker att kvaliteten är för låg. Skulle den uppfattningen sprida sig kommer det inte att finnas politiskt underlag för någon utbyggnad över huvud taget fram mot de i förhållande till dagsläget gigantiska siffror som har nämnts i denna debatt – siffror som självklart är de målsättningar vi strävar efter.

Vi får icke koppla isär kvantitet och kvalitet, för då hamnar vi i den klämma som LO har hamnat i när man ansett sig nödsakad att ställa ett så föga socialt krav som att barnen skall tvingas vara på institutioner under nätterna. Hela daghemsvistelsen ändrar då karaktär och närmar sig det som man inom socialvetenskaperna kallar för totala institutioner. Det skall bli mycket intressant att se hur fru Dahl och andra barnvänner inom det socialdemokratiska partiet ställer sig när den testfrågan på vad man menar med god barnmiljö kommer upp till avgörande i den här kammaren.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Om herr Gahrton verkligen är intresserad av att ta del av vad socialdemokratin auktoritativt har sagt vid några tillfällen om kvaliteten i samband med genomförandet av utbyggnaden av barnomsorgen och det program vi har fattat beslut om, så vill jag rekommendera herr Gahrton att läsa Olof Palmes tal på partikongressen 1975. Och jag skall väl inte rekommendera men i sammanhanget nämna den motion från min sida som bl. a. föranledde det beslutet. Vidare kongressbeslutet med framför allt den första och den andra punkten av de åtta punkterna där. Vidare propositionen, utskottsbetänkandet och debattinläggen i samband med att 1976 års beslut om utbyggnaden av barnomsorgen fattades. Vidare propositioner som vi har lagt fram om personalutbildning för förskolan. Och slutligen den partimotion som vi har väckt till årets riksdag, där kvalitetsfrågorna spelar en huvudroll.

Jag vill sluta med att uttrycka förhoppningen att herr Gahrton och flera andra som är intresserade av kvalitetsfrågorna skall stödja våra krav där.

Herr GAHRTON (fp):

Herr talman! Jag vädjar till kammaren att inte tolka det som någon form av ringaktning för den förre statsministern, om jag tillmäter av riksdagen fattade beslut och genomförda voteringar något större vikt som uttryck för ett politiskt partis agerande än uttalanden från en partiledare, tillika statsminister, vid partikongresser och dylika tillfällen. Därför väljer jag att utgå från socialutskottets betänkande nr 28 i fjol som ju – det vill jag gärna säga till fru Lantz – innebar att folkpartiet, centerpartiet och vpk tillsammans reserverade sig för fastställda normer om grupp-

storlekar och personaltäthet. Däremot röstades förslaget ned av den socialdemokrati som tydligen kan uttrycka sig mycket barnvänligt vid partikongresser tillsammans med det moderata parti som fru Dahl i sin interpellation påstår vara fientligt inställt till barntillsyn. Det voteringsresultatet tycker jag är ett mer adekvat uttryck för vad ett politiskt partis handlande verkligen är än diverse vackra tal i diverse sammanhang.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om kustbevakningen i Gryt och Arkösund

Herr handelsministern BURENSTAM LINDER erhöll ordet för att besvara herr *Glimnérs* (c) den 11 november anmälda interpellation, 1976/77:39, till herr ekonomiministern, och anförde:

Herr talman! Herr Glimnér har frågat finansministern om han är beredd att medverka till att tullverkets radiosambandscentral i Gryt och kustpostering i Arkösund inte dras in. Enligt gällande ärendefördelning är det numera jag som har att besvara interpellationen.

Östergötlands skärgård ingår i Östgöta-Sörmlands kustbevakningsområde. I detta finns f. n. kustposteringar i Oxelösund, Arkösund och Gryt med en bemanning av 10, 4 resp. 14 man. Till kustposteringen i Gryt är knuten en sambandscentral. Generaltullstyrelsen överväger sedan någon tid att flytta sambandscentralen till Oxelösund. Anledningen är en önskan från tullverkets sida att få en från funktionell synpunkt bättre placering av centralen med hänsyn till dess uppgift att leda och betjäna kustbevakningens enheter inom Östgöta-Sörmlands kustbevakningsområde som helhet. Den planerade flyttningen skall enligt generaltullstyrelsen inte medföra någon försämring av radiosambandsmöjligheterna inom Östergötlands skärgård utan i stället öka förutsättningarna för en effektiv övervakning och uppföljning av trafiken till sjöss.

Vad beträffar kustposteringen i Arkösund är det inte heller här fråga om någon indragning i egentlig mening utan om en planerad sammanläggning med den näraliggande kustposteringen i Oxelösund. Syftet med detta är bl. a. att utan personalökning höja oljeskyddsberedskapen inom Östgöta-Sörmlands kustbevakningsområde. Genom en sammanslagning skulle posteringen i Oxelösund erhålla tre fartygsbesättningar, vilket höjer beredskapen för ett oljeskyddsfartyg som är baserat i Oxelösund och saknar egen besättning. Antalet större bevakningsbåtar inom kustbevakningsområdet skulle visserligen minska från tre till två, men den sammanlagda patrulleringens omfattning avses bli oförändrad.

Av vad jag nu sagt framgår att tullverkets planer på vissa omdispositioner inom Östgöta-Sörmlands kustbevakningsområde har sin utgångspunkt i en lovvärd strävan att rationalisera tullverkets primära arbete med övervakning och oljebekämpning. På senare tid har emellertid frågan om att utvidga den svenska fiskezonen aktualiserats. Regeringen avser

sålunda att förelägga riksdagen en proposition i ärendet senare denna månad. Övervakningsbehovet till havs kommer att behöva omprövas i samband med en eventuell utvidgning. Överväganden som rör baseringen och utrustningen av övervakningsfartygen och sambandscentralerna måste då ske från delvis nya utgångspunkter. I ett sådant sammanhang måste man givetvis, liksom hittills, beakta de servicefunktioner i olika hänseenden som tullverkets kustbevakning har kommit att få.

Det är angeläget att man vid övervägandena om åtgärder inom kustbevakningen beaktar de nya uppgifter som sammanhänger med en eventuell utvidgning av fiskezonen. Jag vill begagna detta tillfälle att meddela att jag har anmodat generaltullstyrelsen att överväga vilka organisatoriska ändringar och resursbehov inom tullverket som föranleds av en sådan utvidgning. Det är självfallet betydelsefullt att möjligheter skapas för en effektiv övervakning och snabba ingripanden för att vi skall kunna upprätthålla respekten för en ny fiskegräns. Enligt min uppfattning bör ett ställningstagande till en omorganisation inom Östgöta-Sörmlands kustbevakningsområde anstå till dess att helhetsbilden klarnat i fråga om behov och resurser.

Herr GLIMNÉR (c):

Herr talman! Jag tackar handelsministern för svaret på min interpellation.

Den fråga som det här gäller är en lokal fråga, men den har principiella aspekter, och den är nog så betydelsefull för de personer och bygder som den berör.

I svaret stoppar inte statsrådet helt undan farhågorna för en eventuell indragning av berörda enheter i Gryt och Arkösund på sikt. Men jag noterar med tillfredsställelse statsrådets slutord i interpellationssvaret, att ett ställningstagande till en omorganisation inom Östgöta-Sörmlands kustbevakningsområde bör anstå till dess att helhetsbilden klarnat i fråga om behov och resurser. Det visar att statsrådet inte har fallit för tullverkets aviserade planer.

Givetvis hyser jag förhoppningen att indragningarna inte skall komma till stånd, och den förhoppningen delar jag med många.

Det hade varit lyckligt om verket klarat ut behov och resurser innan man gått ut och oroat myndigheter, organisationer, personal och enskilda, vilket har blivit resultatet av dessa funderingar från tullverkets sida.

Det är ingen nyhet för statsrådet att nedläggningsplanerna har mött ett kompakt motstånd från alla som anser sig berörda. Jag vill erinra om de framställningar som gjorts av länsstyrelsen i Östergötlands län till regeringen och återge ett par avsnitt av dem. Länsstyrelsen säger beträffande de här aktuella indragningarna och skärgårdspolitiken i stort att avvecklingsplaner av den typ som tullverket har presenterat helt enkelt faller ur ramen och att förtroendet för allvaret i den statliga skärgårdspolitiken blir allvarligt rubbat om avvecklingsplanerna förverkligas. Vidare säger länsstyrelsen att skälen för indragningen framstår som snäva

Tisdagen den
1 mars 1977

*Om kustbevakning-
en i Gryt och
Arkösund*

och redovisas utan den totalsyn som nödvändigtvis måste anläggas på samhällets service till medborgarna.

Jag erinrar också om protesterna mot indragningarna från landstinget i Östergötlands län. Man har där mycket starkt påvisat tullens roll när det gäller transporter av läkare och patienter vid olyckor och sjukdomsfall i skärgården, där längre gångavstånd kan få katastrofala verkningar.

Jag noterar också de protester som kommit från den berörda personalen, som med sin kunskap på de här områdena starkt ifrågasätter såväl kostnadskalkylerna för som den beräknade effektiviteten av de här omflyttningarna.

Jag kan inte heller underlåta att visa på den samlade proteststorm som planerna på en indragning har mött från allt vad organisationer heter i de berörda skärgårdsområdena, från kommuner och från enskilda människor, både i skärgården fast bosatta och många "fritidsmänniskor", vilka upplevt och upplever tullens närhet och resurser som en outhärlig tillgång och trygghet.

I svaret anger statsrådet att tullverkets planer har sin utgångspunkt i en lovvärd strävan att rationalisera tullverkets primära arbete med övervakning och oljebekämpning. Mot strävandena efter rationalitet och effektivitet har jag ingen invändning, men jag tror att man vid dessa överväganden också måste beakta tullens betydelse i hela skärgårdssammanhanget. Enligt min mening är tullen en i olika avseenden viktig komponent i en fungerande skärgård.

Vidare sägs i svaret att det i fråga om kustposteringen i Arkösund inte är fråga om någon indragning i egentlig mening utan om en planerad sammanläggning med Oxelösund. Men det innebär, utöver det faktum att tullen helt försvinner från en ort, att man minskar antalet båtar med en. Man får tre besättningar i Oxelösund mot två nu. Inte minst den berörda personalen har i detta sammanhang framhållit att det vore fördelaktigt om man i stället utökade personalen till två besättningar i Arkösund, så att man därigenom kunde utnyttja den båt som är baserad där mer effektivt än vad som nu är fallet.

Statsrådet anger också i sitt svar att överväganden skall göras med sikte på en eventuell utvidgning av fiskezonen och de ändringar och de resurser som i så fall kan bli erforderliga. Det är givet att en sådan utvidgning måste påverka tullen och dess resurser. Jag vill emellertid uttala förhoppningen att övervägandena inte skall leda till en centralisering till ett mindre antal platser utan att tullen får resurser att utföra sina betydeisefulla uppgifter i en fungerande skärgård.

I en framställning från länsstyrelsen i Östergötlands län till regeringen tar man upp samarbetet mellan olika myndigheter som sysslar med övervakning och service i skärgården. Länsstyrelsen säger i skrivelsen att det inte är uteslutet att ett mer utvecklat samarbete kan ge betydande samhällsvinster och resultera i en mer behovsanpassad lokalisering av tullverkets service, dvs. nära konsumenterna. Jag tror för min del att

även dessa aspekter är värda att prövas när andra överväganden skall göras.

Då vi nu satsar på att bygga ut och förbättra våra skärgårdsområden både för den bofasta befolkningen och för fritidsfolket, som i allt större skaror söker rekreation och avkoppling i skärgården, är det inte underligt att det är svårt att få förståelse för indragningar och centraliseringar av de samhällsorgan som är en ovärderlig tillgång för skärgården.

Herr handelsministern BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Svaret på den här interpellationen har ju kommit att lämnas ganska långt efter det att herr Glimnér framställde den. Det är i och för sig beklagligt – förklaringen är de olika departementsändringar som har gjorts under de senaste månaderna. På sitt sätt är det dock en fördel att svaret har blivit fördröjt, eftersom denna fråga genom ett beslut om en eventuell utvidgning av den svenska fiskegränsen kommer i delvis ny belysning. Vår diskussion kan därför få ett annat innehåll än den skulle ha fått om interpellationen hade besvarats omedelbart.

Kustbevakningen får i herr Glimnérs interpellation mycket fina vitsord för sina insatser för att hålla skärgårdarna levande, vilket ju är ett starkt samhällsintresse. Jag vill gärna instämma i herr Glimnérs uppskattande ord om tullpersonalens insatser – den fyller ett viktigt servicebehov i skärgårdarna. Det är också mot den bakgrunden man skall se de olika meningsyttringar som herr Glimnér återgav – protester mot de tänkta planerna att ändra den nuvarande ordningen. Det är självklart att servicebehovet i skärgårdarna kommer att ingå som en viktig ingrediens vid försöken att utvärdera de ändringar som kan behöva göras i organisationen av kustbevakningstjänsten.

Enligt de bestämmelser som finns har tullverket befogenhet att självt bestämma organisationen inom kustbevakningen även i vad gäller basering av de olika funktioner som vi nu diskuterar. Dock skall tullverket, när det fattar ett beslut, konsultera länsstyrelserna ur regionalpolitisk synvinkel. På det sättet kan det bli en överprövning hos regeringen. Tullverket har emellertid ännu inte fattat något beslut av denna innebörd, och därför har det inte heller inom regeringskansliet gjorts någon överprövning. När man nu skall granska de resursbehov som kan finnas, efter det att man eventuellt utvidgar fiskegränsen, kan inte tanken förefalla avlägsen att man vid ett ändrat resursbehov för tullverket skulle ha möjligheter att se till att det inte blir någon minskning av den nuvarande servicen i skärgårdsområdena. Det finns därför anledning att avvakta vad tullverket kan komma fram till vid den granskning jag har bett verket göra mot bakgrund av förslagen om utvidgning av fiskegränsen.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 76

Tisdagen den
1 mars 1977

*Anmälan av
interpellation*

§ 8 Föredrogs och hänvisades
Motioner
1976/77:1352–1355 till skatteutskottet

§ 9 Föredrogs men bordlades åter
justitieutskottets betänkanden 1976/77:20 och 22
socialförsäkringsutskottets betänkande 1976/77:17
kulturutskottets betänkande 1976/77:31
näringsutskottets betänkanden 1976/77:18 och 19
civilutskottets betänkanden 1976/77:7 och 8

§ 10 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna 1976/77:104
och 105.

§ 11 Herr talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgon-
dagens sammanträde skulle arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 15
uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 12 Anmälades och bordlades
Propositioner
1976/77:55 om folkhögskolan
1976/77:86 om ändringar i Internationella valutafondens stadga, m. m.

§ 13 Anmälan av interpellation

Anmälades och bordlades följande interpellation som ingivits till kam-
markansliet

den 1 mars

1976/77:106 av herr *Fågelsbo* (c) till fru statsrådet Troedsson om åtgärder
mot vissa negativa tendenser inom sjukvården:

Sjukvården har i vårt land genomgått en omfattande omdaning och
utveckling. I vissa avseenden har emellertid utvecklingen blivit mycket
negativ. Centraliseringen till stora sjukhusenheter har medfört långa res-
avstånd och blivit en mycket negativ faktor. Förr fanns genom privat-
läkare och provinsialläkare möjligheter till hembesök om sjukdomstill-
ståndet var sådant att allvarliga komplikationer – t. ex. en mycket hög
feber, som kan vara en begynnande lunginflammation – kunde tillstöta
genom långa och påfrestande resor vid läkarbesök. Även den som inte
borde lämna sjukbädden måste i dag göra en ansträngande resa åter till
hemmet om inläggning på lasarett inte är aktuell. Detta tar självfallet
på krafterna.

Det finns all anledning att framhålla kvaliteten i den svenska sjuk-

vårdsorganisationen – inte minst i jämförelse med andra länder. Men det finns också områden där utvecklingen inte kan upplevas tillfredsställande.

Jag hemställer om kammarens tillstånd att till fru statsrådet Troedsson ställa följande fråga:

Har statsrådet uppmärksammat de av mig påtalade negativa tendenserna på sjukvårdens område och är statsrådet beredd medverka till att finna lösningar på dessa problem?

Nr 76

Tisdagen den
1 mars 1977

*Meddelande
om frågor*

§ 14 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 1 mars

1976/77:291 av herr *Wästberg* i Stockholm (fp) till herr handelsministern om bristen på konkurrens inom mineralullsindustrin:

Förhållandena inom mineralullsindustrin är av central betydelse för möjligheterna att till rimliga priser genomföra en förbättrad isolering av t. ex. hus. Mineralullen blir också en allt tyngre post i priset för nybyggda småhus.

Statens pris- och kartellnämnd har konstaterat att konkurrensen inom mineralullsindustrin är mycket liten. Priserna på mineralull har ökat med ca 60 % under 1970-talet.

Anser handelsministern att bristen på konkurrens mellan isolermaterialföretagen påkallar någon åtgärd?

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 18.22.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert